

- ג לֹא וְאֶת־אֶהְרֹן נָצַבְתִּים לְקָרְאתֶם בְּצִאתֶם מֵאֶת פְּרֹעֶה: וַיֹּאמְרוּ אֲלֵהֶם יְיָ
 יְהוָה עֲלֵיכֶם וַיִּשְׁפֹּט אֲשֶׁר הִבְאִשְׁתֶּם אֶת־רִיחֲנוּ בְּעֵינֵי פְרֹעֶה וּבְעֵינֵי
 לו עַבְדֵּיו לְתַת־חֶרֶב בְּיָדָם לְהַרְגֵנוּ: וַיֵּשֶׁב מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה וַיֹּאמֶר אֲדֹנָי לָמָּה
 לו הִרְעַתָּה לְעַם הַזֶּה לָמָּה זֶה שְׁלַחְתָּנִי: וּמֵאֵז בָּאתִי אֶל־פְּרֹעֶה לְדַבֵּר בְּשִׁמְךָ
 לח הָרַע לְעַם הַזֶּה וְהִצַּל לֹא־הִצַּלְתָּ אֶת־עַמְּךָ: וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה עֲתָה
 תִּרְאֶה אֲשֶׁר אַעֲשֶׂה לְפְרֹעֶה כִּי בְיַד חֲזָקָה יִשְׁלַחֶם וּבְיַד חֲזָקָה יִגְרָשׁוּם
 ד א מֵאֶרְצוֹ: וַיְדַבֵּר אֱלֹהִים אֶל־מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֲנִי ח וְאֵרָא
 ב יְהוָה: וְאֵרָא אֶל־אֲבֹרְהֶם אֶל־יִצְחָק וְאֶל־יַעֲקֹב בְּאֵל שְׁדֵי וְשְׁמִי יְהוָה לֹא
 ג נִודַעְתִּי לָהֶם: וְגַם הִקְמַתִי אֶת־בְּרִיתִי אִתָּם לְתַת לָהֶם אֶת־אֶרֶץ כְּנָעַן אֵת

תרגום אונקלוס

וַיֵּת אֶהְרֹן קִימִין לְקַדְמוֹתָהוֹן בְּמִפְקֵהוֹן מִלּוֹת פְּרֹעֶה: לֹא וַאֲמָרוּ לְהוֹן יִתְגַּלִּי יְיָ עֲלֵיכֶון וַיִּתְּפָרַע דַּאֲבָאִישְׁתֹּן
 יֵת רִיחָנָא בְּעֵינֵי פְרֹעֶה וּבְעֵינֵי עַבְדֵּיהִי לְמַתָּן חֶרֶבָא בְּיַדְהוֹן לְמַקְטִלְנָא: לו וְתַב מֹשֶׁה לְקָדָם יְיָ וַאֲמָר יְיָ לָמָּה
 אֲבָאִישְׁתָּא לְעַמָּא הָדִין לָמָּה דְנִן שְׁלַחְתָּנִי: לו וּמַעַדָּן דְּעִלִּית לִוְת פְּרֹעֶה לְמַלְלָא בְּשִׁמְךָ אֲבָאִישׁ לְעַמָּא הָדִין
 וְשִׁיזְבָא לֹא שְׁיִיזְבָּתָא יֵת עַמְּךָ: לח וַאֲמָר יְיָ לְמֹשֶׁה כַּעַן תַּחֲזִי דַּאֲעֲבִיד לְפְרֹעֶה אֲרִי בְיַד תְּקִיפָא יִשְׁלַחְנוּן
 וּבְיַד תְּקִיפָא יִתְרִיכְנוּן מֵאֶרְעִיהָ: א וּמִלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה וַאֲמָר לִיה אָנָּה יְיָ: ב וְאִתְגַּלִּיתִי לְאֲבֹרְהֶם
 לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב בְּאֵל שְׁדֵי וְשְׁמִי יְיָ לֹא הוֹדַעִית לְהוֹן: ג וְאַף אֶקִּימִית יֵת קִימִי עִמְהוֹן לְמַתָּן לְהוֹן יֵת אֶרְעָא דְכְנָעַן יֵת

פירוש רש"י

ל' לָמָּה הִרְעַתָּה לְעַם הַזֶּה. וְאֵם תֹּאמַר, מָה אֲכַפֵּת
 לָךְ? קוֹבֵל אֲנִי עַל שְׁלַחְתָּנִי: (ל'ו) הָרַע. לְשׁוֹן
 הַפְּעִיל הוּא: הִרְבָּה רָעָה עֲלֵיהֶם. וְתִרְגְּמוּ
 'אֲבָאִישׁ': (ל"ח) עֲתָה תִּרְאֶה וְגו'. הִרְהַרְתָּ עַל מַדּוּתִי.
 לֹא כְּאַבְרָהָם שְׁאִמְרַתִּי לוֹ 'כִּי בִי־צָחַק יִקְרָא לָךְ זֶרַע'
 (בראשית י"ב: ו') וְאַחֲרַי כִּךְ אִמְרַתִּי לוֹ: 'הִעֲלֵהוּ לְעֵלְהָ'
 (על פי בראשית י"ט: ו') וְלֹא הִרְהַר אַחֲרַי. לְפִיכָךְ 'עֲתָה
 תִּרְאֶה' הַעֲשׂוּי לְפְרֹעֶה תִּרְאֶה, וְלֹא הַעֲשׂוּי לְמַלְכִּי
 שְׂבַעָה אֲמוֹת כְּשֶׁאַבְרָם לְאֶרֶץ: כִּי בְיַד חֲזָקָה
 יִשְׁלַחֶם. מִפְּנֵי יְדֵי הַחֲזָקָה, שֶׁתַּחֲזֹק עָלָיו, יִשְׁלַחֶם:
 וּבְיַד חֲזָקָה יִגְרָשׁוּם מֵאֶרְצוֹ. עַל כִּרְחֹם שֶׁל יִשְׂרָאֵל
 יִגְרָשׁוּם וְלֹא יִסְפִּיקוּ לַעֲשׂוֹת לָהֶם צִידָה. וְכֵן הוּא
 אוֹמֵר 'וְתַחֲזֹק מִצְרַיִם עַל הָעָם וְגו'' (לִקְמָן ט: ה):

סדר ד' (א) וַיְדַבֵּר אֱלֹהִים אֶל מֹשֶׁה. דָּבַר אֶתֹּ
 מֹשֶׁה, עַל שֶׁהִקְשָׁה לְדַבֵּר וְלֹאמַר 'לָמָּה הִרְעַתָּה
 לְעַם הַזֶּה?' (לעיל ג: לו'): וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֲנִי ה'. נֶאֱמַן
 לְשִׁלֵּם שָׂכָר טוֹב לְמַתְהַלְכִים לְפָנָי: וְלֹא לְחַנֵּם
 שְׁלַחְתִּיךָ, כִּי אִם לְקִיָּם דְּבָרִי לְאַבּוֹת הָרִאשׁוֹנִים;
 וּבְלִשׁוֹן הַזֶּה מְצִינוּ שֶׁהוּא נִדְרָשׁ בְּכֻמָּה מְקוֹמוֹת:

הַחֲלוּקָה לְפָרָקִים מֵתַעֲלֵמָת, בֵּין אֵם בְּמִזִּיד וּבֵין אֵם מְחוּסֵר יָדִיעָה, מֵהַחֲלוּקָה לְפָרָשִׁיּוֹת פְּתוּחוֹת אוֹ סְתוּמוֹת.
 פָּרָשִׁיּוֹת אֵלּוּ הֵן חֶלֶק מֵהוּתִי מִכְּתִיבַת הַתּוֹרָה. הַהֲלָכָה הִיא שְׁטַעוֹת בְּסִימוֹן הַפָּרָשִׁיּוֹת פּוֹסֵלֶת אֶת הַסֵּפֶר (רַמְבָּם, הַלְכוֹת
 סֵפֶר תּוֹרָה, פֶּרֶק ח' הֲלָכָה ג'). רָשִׁי בְּתַחֲלִילַת חוּמֵשׁ וִיקְרָא מְסַבֵּיר שֶׁהַפְּסָקוֹת בֵּין הַפָּרָשִׁיּוֹת נִוְעָדוּ לְתַת לְמֹשֶׁה רִבִּינוּ (וְאַף
 לָנוּ, מִקַּל וְחֹמֶר) שֶׁהוּת לַעֲיִן בְּנוֹשָׂא הַנִּלְמַד: וּמָה הָיוּ הַפְּסָקוֹת מְשֻׁמָּשׁוֹת? לְתַת רוּחַ לְמֹשֶׁה לְהִתְבּוֹנֵן בֵּין פָּרָשָׁה לְפָרָשָׁה
 וּבֵין עֲנָן לְעֲנָן, קַל וְחֹמֶר לְהַדְיוּט הַלְּמַד מִן הַהֲדִיוּט.

אֵם כֵּן, הַקֶּשֶׁר הַפְּנִימִי בֵּין הַפְּסוּקִים הַמְּרַכִּיבִים אֶת הַפָּרָשָׁה הוּא מֵהוּתִי. הַפְּרָדָה בֵּין פְּסוּקִים בְּתוֹךְ אוֹתָהּ פָּרָשָׁה אוֹ
 צִירוּף שֶׁל פְּסוּקִים מִפְּרָשָׁה אַחַת לְפָרָשָׁה הַסְמוּכָה לָהּ, יְכוּלִים לַעֲקֹר וּלְשַׁבֵּשׁ אֶת הַמִּסָּר הָעֵרֶכִי שֶׁלָּהּ. הַשִּׁיבוֹשׁ הַחֲמוּר
 בִּיּוֹתֵר מִבְּחִינַת הַשְּׁפָעוֹת עַל הַלְּמִידָה שֶׁלָּנוּ נִמְצָא בַּחֲטָא הָעֵגֶל. עֵינֵי שֶׁם וְגַם כַּמָּה שְׁכַתְּבָנוּ בְּסוּם סִדְרָתָהּ בַּהֲרָ.
 גַּם כַּאֲן טַעַם מִסְדֵּר הַפָּרָקִים וְקִבַּע תַּחֲלִילַת פֶּרֶק בַּפְּסוּקִים לָח, שֶׁהוּא הַפְּסוּקִים הָאֲחֵרוֹן בַּפָּרָשָׁה ז'.

וארא

ד אֶרֶץ מִצְרַיִם אֲשֶׁר-גָּרוּ בָּהּ: וְגַם | אֲנִי שָׁמַעְתִּי אֶת-נַאֲקַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
ה אֲשֶׁר מִצְרַיִם מַעֲבִדִים אֹתָם וְאָזְכָּר אֶת-בְּרִיתִי: לָכֵן אֶמַּר לְבְנֵי-יִשְׂרָאֵל
ו אֲנִי יְהוָה וְהוֹצֵאתִי אֹתְכֶם מִתַּחַת סִבְלַת מִצְרַיִם וְהִצַּלְתִּי אֶתְכֶם מֵעַבְדֹתָם
ז וְגֵאלְתִּי אֶתְכֶם בְּזָרוּעַ נְטוּיָה וּבְשִׁפְטִים גְּדֹלִים: וְלִקְחָתִי אֶתְכֶם לִי לְעָם
וְהִייתִי לָכֶם לֵאלֹהִים וִידַעְתֶּם כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם הַמוֹצִיא אֶתְכֶם
ז מִתַּחַת סִבְלֹת מִצְרַיִם: וְהִבֵּאתִי אֶתְכֶם אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁאַלְתִּי אֶת-יְדִי
לָתֵת אֹתָהּ לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב וְנָתַתִּי אֹתָהּ לָכֶם מִוְרֶשֶׁה אֲנִי יְהוָה:
ח וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה כֵּן אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְלֹא שָׁמְעוּ אֶל-מֹשֶׁה מִקְצָר רוּחַ
וּמַעֲבָדָה קָשָׁה:

תרגום אונקלוס

אָרַע תּוֹתְבוֹתָהוֹן דְּאִתּוֹתְכוּ בָּהּ: דְּוַאֲף קָדְמִי שְׁמִיעַ יֵת קִבִּילַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל דְּמִצְרַאִי מִפְּלַחִין בְּהוֹן וּדְכִירְנָא יֵת קִימִי:
ה בְּכֵן אִימַר לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל אָנָּא יִי וְאִפִּיק יִתְכוֹן מְגוּ דְּחֹק פּוֹלְחֵן מִצְרַאִי וְאִשְׁיִיב יִתְכוֹן מִפּוֹלְחָנְהוֹן וְאִפְרוֹק יִתְכוֹן
בְּדָרַע מְרַמֵּם וּבְדִינִין וּבְרִבִּין: וְוַאֲקָרִיב יִתְכוֹן קָדְמִי לְעַם וְאִהְיִי לְכוֹן לְאֵלָהּ וְתִדְעוּן אֲרִי אָנָּא יִי אֱלֹהֵכוֹן דְּאִפִּיק יִתְכוֹן
מְגוּ דְּחֹק פּוֹלְחֵן מִצְרַאִי: וְוַאֲעִיל יִתְכוֹן לְאַרְעָא דְּקִימִית בְּמִימְרֵי יֵתָהּ לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב וְאִתִּין יֵתָהּ
לְכוֹן יְרוֹתָא אָנָּא יִי: ה' וּמְלִיל מֹשֶׁה כֵּן עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְלֹא קִבִּילוּ מִן מֹשֶׁה מַעֲנִיק רוּחַ וּמִפּוֹלְחָנָא דְּהוּא קָשִׁי עֲלֵיהוֹן:

פירוש רש"י

(ד) וְגַם אֲנִי. כְּמוֹ שֶׁהִצַּבְתִּי וְהִעֲמַדְתִּי הַבְּרִית יֵשׁ
עָלִי לְקִיָּם. לְפִיכָךְ 'שָׁמַעְתִּי אֶת נַאֲקַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל'
הַנּוֹאֲקִים 'אֲשֶׁר מִצְרַיִם מַעֲבִדִים אֹתָם, וְאָזְכָּר' אוֹתָהּ
הַבְּרִית. כִּי בְּבְרִית בֵּין הַבְּתָרִים אִמְרַתִּי לוֹ
'וְגַם אֶת הַגּוֹי אֲשֶׁר יַעֲבֹדוּ דָּן אֲנִכִּי' (שם יב:יד):
(ה) לָכֵן. עַל פִּי אוֹתָהּ הַשְּׁבוּעָה: אֶמַּר לְבְנֵי
יִשְׂרָאֵל אֲנִי ה'. הַנֶּאֱמָן בְּהִבְטָחָתִי: וְהוֹצֵאתִי אֶתְכֶם.
כִּי כֵן הִבְטַחְתִּי 'וְאַחֲרֵי כֵן יֵצְאוּ בְּרַכְשׁ גְּדוֹל' (שם):
סִבְלַת. טָרַח מִשָּׂא מִצְרַיִם: (ז) נִשְׁאַלְתִּי אֶת יְדִי.
הַרְמִיזוֹתֶיהָ לְהִשָּׁבַע בְּכִסְאִי: (ח) וְלֹא שָׁמְעוּ אֶל
מֹשֶׁה. לֹא קִבְּלוּ תַנְחוּמִין: מִקְצָר רוּחַ. כָּל מִי שֶׁהוּא
מִצָּר, רוּחוֹ וּנְשִׁימָתוֹ קָצָרָה וְאֵינוֹ יָכוֹל לְהֶאֱרִיךְ
בְּנִשְׁמָתוֹ; קָרוֹב לְעֵנִין זֶה שָׁמַעְתִּי בְּפִרְשָׁה זוֹ
מִרְבִּי בְּרוּךְ בְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר, וְהִבֵּיא לִי רֵאִיָּה מִמִּקְרָא
זֶה 'בְּפַעַם הַזֹּאת אוֹדִיעֶם אֶת יְדִי וְאֶת גְּבוּרָתִי
וְיִדְעוּ כִּי שְׁמִי ה'' (ירמיה ח:מג). לְמַדְנוּ כִּשֶּׁהֲקֹדֶשׁ
בְּרוּךְ הוּא מֵאֲמֵן אֶת דְּבָרָיו, אֲפִלּוּ לְפָרְעֻנוֹת,
מוֹדִיעַ שְׁשֵׁמוֹ ה', וְכָל שָׂכֵן הָאֲמֵנָה לְטוֹבָה;
וּרְבוּתֵינוּ דְרָשׁוּהוּ לְעֵנִין שֶׁל מַעֲלָה שְׁאִמַּר
מֹשֶׁה 'לָמָּה הִרְעַתָּה' (לעיל ג:לו)? אִמַּר לוֹ הַקְדוֹשׁ

מפתח סדרי התנ"ך

בפסוקים ה', ו' שבעמוד זה נמצאות ארבעת לשונות הגאולה: והוצאתי, והצלתי, וגאלתי, ולקחתי. את חלקו השני של פסוק ו' וידעתם כי אני ה' אלהיכם המוציא אתכם מתחת סבלות מצרים: ניתן לפרש בשתי דרכים: שנדע שה' הוציאנו ממצרים או שאנו צריכים לדעת שה' הוא אלוהינו, ושידיעה זו היא הבסיס להוצאתו אותנו ממצרים. הנביא יחזקאל מפרש, בפסוק שנבחר לראש סדר כו', כאפשרות השניה. שמטרת הגלות ומטרת הגאולה מטרה אחת היא. המטרה היא שנדע שה' הוא אלוהינו: וידעו בית ישראל כי אני ה' אלהיהם מן-היום ההוא והלאה: ושם בפסוק ז' וידעו כי אני ה' אלהיהם בהגלותי אתם אל-הגוים וכנסתים על-אדמתם ולא-אותיר עוד מהם שם: גם כאן, ידיעה זו היא הבסיס ללשון הגאולה החמישית: והבאתי אתכם אל-הארץ... ונתתי אתה לכם מורשה אני ה': וכך כותב אור החיים הקדוש: "וקודם אומרו 'והבאתי אתכם וגו' אמר 'וידעתם כי אני ה' המוציא וגו' פירוש: תנאי הוא הדבר ובזה והבאתי וגו'".

ד' וַיִּדְבֹּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: בֹּא דַבֵּר אֶל־פְּרָעָה מֶלֶךְ מִצְרַיִם וַיִּשְׁלַח ט' וַאֲרָא יָא אֶת־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מֵאַרְצוֹ: וַיִּדְבֹּר מֹשֶׁה לִפְנֵי יְהוָה לֵאמֹר הֵן בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל לֹא־שָׁמְעוּ אֵלַי וְאִידָּךְ יִשְׁמְעֵנִי פְרָעָה וְאֲנִי עָרַל שְׁפָתַיִם: יב וַיִּדְבֹּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן וַיִּצְוֶם אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֶל־פְּרָעָה מֶלֶךְ יג מִצְרַיִם לְהוֹצִיא אֶת־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם: יד אֵלֶּה רָאשֵׁי בֵּית־אֲבֹתָם בְּנֵי רְאוּבֵן בְּכֹר יִשְׂרָאֵל חֲנוּךְ וּפְלֹוא חֲצֹרֶן וְכַרְמִי יז אֵלֶּה מִשְׁפַּחַת רְאוּבֵן: וּבְנֵי שִׁמְעוֹן יְמוּאֵל וַיְמִין וְאַהֲד וַיְכִין וְצָחָר טו וְשָׂאוּל בֶּן־הַכִּנְעָנִית אֵלֶּה מִשְׁפַּחַת שִׁמְעוֹן: וְאַלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי־לֵוִי לְתַלְדֹתָם גִּרְשׁוֹן וְקָהָת וּמֶרְרִי וּשְׁנִי חִיִּי לֹדִי שִׁבְעָה וּשְׁלֹשִׁים וּמֵאֵת שָׁנָה: טז, יז בְּנֵי גִרְשׁוֹן לְבִנֵּי וְשִׁמְעִי לְמִשְׁפַּחָתָם: וּבְנֵי קָהָת עֲמָרָם וַיִּצְחָר וַחֲבֵרוֹן יח וְעִזִּיאֵל וּשְׁנִי חִיִּי קָהָת שְׁלֹשׁ וּשְׁלֹשִׁים וּמֵאֵת שָׁנָה: וּבְנֵי מֶרְרִי מַחֲלִי יט וּמוּשִׁי אֵלֶּה מִשְׁפַּחַת הַלֵּוִי לְתַלְדֹתָם: וַיִּקַּח עֲמָרָם אֶת־יוֹכָבֵד בִּתּוֹ לִוִּי

תרגום אונקלוס

ט ומליל יי עם משה למימר: י עול מליל עם פרעה מלכא דמצרים וישלח ית בני ישראל מארעיה: יא ומליל משה קדם יי למימר הא בני ישראל לא קבילו מני ואיכדין יקביל מני פרעה ואנא יקיר ממלל: יב ומליל יי עם משה ולאחרון ופקידנון לות בני ישראל ולות פרעה מלכא דמצרים לאפקא ית בני ישראל מארעא דמצרים: יג אליו רישי בית אבהתהון בני ראובן בוכרא דישראל חנוך ופלוא חצרון וכרמי אליו זרעית ראובן: יד ובני שמעון ימואל וימין ואהד ויכין וצחר וזרעית שמעון: טו ואליו שמקת בני לוי לתולדתהון גרשון וקהת ומררי ושני חיי לוי מאה ותלתין ושבע שנים: טז, יז ובני שמעון לזרעיתיהון: יז ובני קהת עמרם ויצחר וחברון ועזיאל ושני חיי קהת מאה ותלתין ושני: יח ובני מררי מחלי ומושי אליו זרעית לוי לתולדתהון: יט ונסיב עמרם ית יוכבד אחת אבדה ליה

פירוש רש"י

ובמי נתיחסו: (יג) אלה ראשי בית אבתם. מתוך שהזקק ליחס שבטו של לוי עד משה ואהרן בשביל משה ואהרן, התחיל ליחסם דרך תולדותם מראובן; ובפסיקתא רבתי ראיתי: לפי שקנטרם יעקב אבינו לשלשה שבטים הללו בשעת מותו, חזר הכתוב ויחסם כאן לבדם, לומר שחשובים הם: (טו) ושני חיי לוי וגו'. למה נמנו שנותיו של לוי? להודיע כמה ימי השעבוד, שכל זמן שאחד מן השבטים קיים לא היה שעבוד שנאמר וימת יוסף וכל אחיו (לעיל א:ו) ואחר כך ויגם מלך חדש' (שם ח) ולוי האריך ימים על כלם: (יז) ושני חיי קהת וגו' ושני חיי עמרם וגו'. מחשבון זה אנו למדים על מושב בני ישראל ארבע מאות שנה שאמר הכתוב, שלא בארץ מצרים לבדה היו, אלא מיום שנולד יצחק. שהרי קהת מיוודי מצרים היה; חשב כל שנותיו ושנות עמרם ושמונים של משה – לא תמצאם ארבע מאות שנה, והרבה שנים נבלעים לפני שני האבות: (יט) יוכבד בדתו. אחת אבדה, בת לוי אחות קהת:

(יא) ואיד' ישמעני פרעה. זה אחד מעשרה קל וחמר שבתורה: ערל שפתים. אטום שפתים. וכן כל לשון 'ערל' אני אומר שהוא אטום. 'ערלה אונם' (שם ד:ט) – אטומה משמע. 'ערלי לב' (שם ו:ג) – אטומים מהבין. 'שתה גם אתה והערל' (תרי עשר, חבקוק, יג:לב) – והאטם משכרות כוס הקללה. 'ערלת בשר' – שהגיד אטום ומכסה בה. 'וערלתם ערלתו' (ויקרא טז:א) – עשו לו אטם וכסוי אסור שיבדיל בפני אכילתו. 'שלש שנים יהיה לכם ערלים' (שם) – אטום ומכסה ומבדל מלאכלו: (יד) וידבר ה' אל משה ואל אהרן. לפי שאמר משה 'ואני ערל שפתים' צרף לו הקדוש ברוך הוא את אהרן להיות לו לפה ולמליץ: ויצום אל בני ישראל. צום עליהם להנהיגם בנחת ולסבל אותם: ואל פרעה מלך מצרים. צום עליו לחלק לו כבוד בדבריהם, זה מדרשו; ופשוטו: צום על דבר ישראל ועל שליחותו אל פרעה. ודבר הצווי מהו? – מפרש בפרשה שניה לאחר סדר היחס, אלא מתוך שהזכיר משה ואהרן, הפסיק הענין ב'אלה ראשי בית אבתם' ללמדנו היאך נולדו משה ואהרן

ד

לְאִשָּׁה וּתְלִד לּוֹ אֶת־אֶהְרֹן וְאֶת־מֹשֶׁה וּשְׁנֵי חַיֵּי עַמָּם שִׁבְעַ וּשְׁלֹשִׁים
 כ. כָּא וּמֵאֵת שָׁנָה: וּבְנֵי יִצְהָר קָרַח וְנֹפֶג וְזִכְרִי: וּבְנֵי עֲזִיָּאֵל מִישָׁאֵל וְאַלְצָפָן
 כב וְסֹתְרִי: וַיִּקַּח אֶהְרֹן אֶת־אֱלִישֶׁבַע בַּת־עַמִּינָדָב אַחֹת נַחֲשׁוֹן לּוֹ לְאִשָּׁה
 כג וּתְלִד לּוֹ אֶת־נָדָב וְאֶת־אֲבִיהוּא אֶת־אֱלֶעָזָר וְאֶת־אִיתָמָר: וּבְנֵי קָרַח
 כד אֲסִיר וְאַלְקָנָה וְאַבִּיאֶסָף אֵלֶּה מִשְׁפַּחַת הַקְּרָחִי: וְאַלְעָזָר בֶּן־אֶהְרֹן
 לה לָקַח־לוֹ מִבְּנוֹת פּוּטִיָּאֵל לּוֹ לְאִשָּׁה וּתְלִד לּוֹ אֶת־פִּינְחָס אֵלֶּה רָאשֵׁי
 כו אֲבוֹת הַלְוִיִּם לְמִשְׁפַּחָתָם: הוּא אֶהְרֹן וּמֹשֶׁה אֲשֶׁר אָמַר יְהוָה לָהֶם הוֹצִיאוּ
 כז אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם עַל־צִבְאָתָם: הֵם הַמְּדַבְּרִים אֶל־פְּרַעֲה
 כח מֶלֶךְ־מִצְרַיִם לְהוֹצִיא אֶת־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם הוּא מֹשֶׁה וְאֶהְרֹן: וַיְהִי
 כח בַּיּוֹם דִּבֶּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם: וַיְדַבֵּר יְהוָה
 כט כָּל־אֲשֶׁר אָנֹכִי דֹבֵר אֲלֶיךָ: וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לִפְנֵי יְהוָה הֵן אֲנִי עֶרְל שְׁפָתַיִם
 וְאֵיךְ יִשְׁמַע אֵלַי פְּרַעֲה:

שלישי

יב

תרגום אונקלוס

לֵאמֹר וּלְיִלְדֵּית לִיה יֵת אֶהְרֹן וַיֵּת מֹשֶׁה וּשְׁנֵי חַיֵּי עַמָּם מֵאָה וּתְלָתִין וּשְׁבַע שָׁנִין: כ' וּבְנֵי יִצְהָר קָרַח וְנֹפֶג וְזִכְרִי:
 כ"א וּבְנֵי עֲזִיָּאֵל מִישָׁאֵל וְאַלְצָפָן וְסֹתְרִי: כ"ב וּנְסִיב אֶהְרֹן יֵת אֱלִישֶׁבַע בַּת עַמִּינָדָב אַחֲתִיהָ נַחֲשׁוֹן לִיה לֵאמֹר
 וּלְיִלְדֵּית לִיה יֵת נָדָב וַיֵּת אֲבִיהוּא יֵת אֱלֶעָזָר וַיֵּת אִיתָמָר: כ"ג וּבְנֵי קָרַח אֲסִיר וְאַלְקָנָה וְאַבִּיאֶסָף אֵלֶּיךָ וַיִּרְעִית קָרַח:
 כ"ד וְאַלְעָזָר בֶּן אֶהְרֹן נְסִיב לִיה מִבְּנוֹת פּוּטִיָּאֵל לִיה לֵאמֹר וּלְיִלְדֵּית לִיה יֵת פִּינְחָס אֵלֶּיךָ רִישִׁי אֲבָהָת לִינְאִי לְזִרְעִיהוֹן:
 כ"ה הוּא אֶהְרֹן וּמֹשֶׁה דָּאֵמַר יְיָ לְהוֹן אֲפִיקוּ יֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם עַל חִלְיָהוֹן: כ"ו אֲנֹן דְּמַמְלִין עִם
 פְּרַעֲה מֶלֶכָּא דְּמִצְרַיִם לְאַפְקָא יֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם הוּא מֹשֶׁה וְאֶהְרֹן: כ"ז וְהוּא בְּיוֹמָא דְּמַלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה
 בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם: כ"ח וּמַלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמִימַר אֲנָא יְיָ מַלִּיל עִם פְּרַעֲה מֶלֶכָּא דְּמִצְרַיִם יֵת כָּל דְּאֲנָא מַמְלִיל עִמָּךְ:
 כ"ט וַאֲמַר מֹשֶׁה קָדָם יְיָ הָא אֲנָא יְקִיר מַמְלִיל וְאִיכְדִין יְקַבִּיל מִנִּי פְּרַעֲה:

פירוש רש"י

(כב) אַחֹת נַחֲשׁוֹן. מִכָּאן לְמָדוּ: הַנּוֹשֵׂא אִשָּׁה צָרִיךְ
 לְבָדֵק בְּאַחֶיהָ: (כד) מִבְּנוֹת פּוּטִיָּאֵל. מִזֶּרַע יִתְרוֹ
 שְׁפָטָם עֲגָלִים לַעֲבֹדָה זָרָה, וּמִזֶּרַע יוֹסֵף שְׁפָטָם
 בְּיִצְרוֹ: (כה) הוּא אֶהְרֹן וּמֹשֶׁה. אֵלֶּה שֶׁהֻזְכְּרוּ
 לְמַעַלָּה, שֶׁיְלִידָה יוֹכֵבֵד לְעַמָּם. הוּא אֶהְרֹן וּמֹשֶׁה
 אֲשֶׁר אָמַר ה'. יֵשׁ מְקוֹמוֹת שְׁמֻקְדִּים אֶהְרֹן לְמֹשֶׁה,
 וְיֵשׁ מְקוֹמוֹת שְׁמֻקְדִּים מֹשֶׁה לְאֶהְרֹן, לוֹמַר לָךְ
 שְׁשִׁקוּלִין שְׁנֵיהֶם כְּאֶחָד: עַל צִבְאָתָם. בְּצִבְאָתָם, כָּל
 צִבְאָם לְשִׁבְטֵיהֶם; יֵשׁ עַל שְׁאִינוֹ אֵלָּא בְּמָקוֹם אוֹת
 אַחַת: 'וְעַל חֶרֶבֶד תַּחֲיָה' (בראשית כ"ג: יג) כְּמוֹ
 בְּחֶרֶבֶד. 'עֲמַדָתָם עַל חֶרֶבֶכֶם' (יחזקאל כ"א: –
 בְּחֶרֶבֶכֶם: (כו) הֵם הַמְּדַבְּרִים וְגו'. הֵם שֶׁנִּצְטְווּ, הֵם

מפתח סדרי התנ"ך

סדר ד' פותח בגילוי השם המפורש ושמ"י ה' לא נודעת"י להם. כך גם הפטרת הסדר (ישעיה י"א: כד) פותחת אָנֹכִי ה' הוּא
 שְׁמִי, וכשם שבמצרים ה' הביא את המכות (להלן ו: כז) בַּעֲבוּר תִּדְעַ עַי אֵין כְּמִנִּי בְּכָל־הָאָרֶץ: כך גם בהפטרה ובכבודי
 לְאַחַר לֹא־אֶתֵּן וְתַהֲלִיתִי לְפָסִילִים: הַנְּבִיא יִשְׁעִיה מֵרַחֵב שְׁנֵאוֹלֵת מִצְרַיִם הִיא הַדּוּגְמָה לַגְּאוּלָּה הַעֲתִידִית – הַרְאֵנוּת
 הַנֶּהֱבֵאוּ וְחִדּוּשׁוֹת אֲנִי מִגִּיד... ה' כְּגִבּוֹר יֵצֵא כְּאִישׁ מִלְחָמוֹת יַעֲרִי קִנְיָאָה יִרְעֵל אֶף־יִצְרִיחַ עַל־אֲבִיּוֹ יִתְגַּבֵּר... וְהוֹלֵכְתִּי
 עוֹרִים בְּדֶרֶךְ לֹא יִדְעוּ בְּנֵי־בָתָּה לֹא־יִדְעוּ אֲדִירֵיכֶם אֲשֶׁם מִחֻשָּׁד לִפְנֵיהֶם לְאוֹר וּמַעֲקָשִׁים לְמִישׁוֹר אֵלֶּה הַדְּבָרִים
 עֲשִׂיתִם וְלֹא עֲזַבְתִּים:.. ה' חָפֵץ לְמַעַן צִדְקוֹ יִגְדִּיל תּוֹרָה וַיֹּאדִיר:
 "וְנִשְׁבַּע לָהֶם שְׁכֶשֶׁם שֶׁפָּדָה אוֹתָנוּ מִמִּצְרַיִם כִּךְ הוּא יִפְדֶּה אוֹתָנוּ מֵאֲדוֹם" (מדרש שמות רבה טו:ז).

וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה רֹאה נְתִיתִיךָ אֱלֹהִים לְפָרְעָה וְאַהֲרֹן אַחִיךָ יִהְיֶה לְךָ נְבִיאָךְ: אֵתָּה תְּדַבֵּר אֶת כָּל-אֲשֶׁר אֶצְוֶה וְאַהֲרֹן אַחִיךָ יְדַבֵּר אֶל-פָּרְעָה לֵב וְשִׁלַּח אֶת-בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶצוֹ: וְאֲנִי אֶקְשֶׁה אֶת-לֵב פָּרְעָה וְהִרְבִּיתִי לָךְ אֶת-אֲתֹנִי וְאֶת-מוֹפְתֵי בָאָרֶץ מִצְרַיִם: וְלֹא-יִשְׁמַע אֲלֵכֶם פָּרְעָה וְנִתְּתִי אֶת-יָדֶי בַּמִּצְרַיִם וְהוֹצֵאתִי אֶת-צִבְאָתִי אֶת-עַמִּי בְנֵי-יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּשַׁפְטִים גְּדֹלִים: וַיֵּדְעוּ מִצְרַיִם כִּי-אֲנִי יְהוָה בְּנֹטְתִי אֶת-יָדִי עַל-מִצְרַיִם וְהוֹצֵאתִי אֶת-בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל מִתּוֹכָם: וַיַּעַשׂ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֹתָם כֵּן עָשׂוּ: וּמֹשֶׁה בֶּן-שִׁמְשׁוֹן שָׁנָה וְאַהֲרֹן בֶּן-שֶׁלֶשׁ וּשְׁמֹנִים שָׁנָה בַּדְּבָרִם אֶל-פָּרְעָה:

ה' א, ב וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה וְאַל-אַהֲרֹן לֵאמֹר: כִּי יְדַבֵּר אֲלֵכֶם פָּרְעָה לֵאמֹר יִדְּ תִּנּוּ לָכֶם מוֹפֶת וְאָמַרְתָּ אֶל-אַהֲרֹן קַח אֶת-מַטְּךָ וְהִשְׁלַךְ לִפְנֵי-פָרְעָה יִהְיֶה לְתַנְיִן: וַיָּבֵא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן אֶל-פָּרְעָה וַיַּעֲשׂוּ-כֵן כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה וַיִּשְׁלַךְ אַהֲרֹן אֶת-מַטְּהוּ לִפְנֵי פָרְעָה וּלְפָנָיו עָבְדִּיו וַיְהִי לְתַנְיִן: וַיִּקְרָא גַם-פָּרְעָה לַחֲכָמִים וּלְמַכְשָׁפִים וַיַּעֲשׂוּ גַם-הֵם חֲרָטְמֵי מִצְרַיִם בְּלַהֲטִיהֶם כֵּן: ה' ו וַיִּשְׁלִיכוּ אִישׁ מַטְּהוּ וַיְהִיו לְתַנְיִנִם וַיִּכְלַע מַטֵּה-אַהֲרֹן אֶת-מַטְּתָם: וַיִּחַזַּק

תרגום אונקלוס

ל ואמר יי למשה חזי דמניתך רב לפרעה ואהרן אחוך יי מתורגמןך: לא את תמליל ית כל דאפקדנך ואהרן אחוך ימליל עם פרעה וישלח ית בני ישראל מארעיה: לב ואנא אקשי ית לבא דפרעה ואסגי ית אתותי וית מופתי בארעא דמצרים: לג ולא יקביל מנכון פרעה ואיתין ית מחת גבורתי במצרים ואפיק ית חילי ית עמי בני ישראל מארעא דמצרים בדינין רברבין: לד וידעון מצראי ארי אנא יי כד ארים ית מחת גבורתי על מצרים ואפיק ית בני ישראל מביניהון: לה ועבד משה ואהרן כמא דפקיד יי יתהון כן עבדו: לו ומשה בר תמןן שנין ואהרן בר תמןן ותלת שנין במללותהון עם פרעה:

א ואמר יי למשה ולאהרן למימר: ב ארי ימליל עמכון פרעה למימר הבו לכון אתא ותימר לאהרן סב ית חוטרך ורמי קדם פרעה יי לתנינא: ג ועאל משה ואהרן לות פרעה ועבדו כן כמא דפקיד יי ורמא אהרן ית חוטרין קדם פרעה וקדם עבדוהי והוה לתנינא: ד וקרא אף פרעה לחכימא ולחרשיא ועבדו אף אנון חרשי מצרים בלחשיהון כן: ה ורמו גבר חוטרין והוה לתנינין ובלע חוטרין דאהרן ית חוטרין: ו ואפתק

פירוש רש"י

(ל) נתייך אלהים לפרעה. שופט ורודה, לרדותו במכות ויסורין: יהיה נביאך. כתרגומו 'מתורגמןך'. וכן כל לשון נבואה – אדם המכריז ומשמיע לעם דברי תוכחות. והוא מגזרת 'ניב שפתיים' (ישעיה כג:לב), 'ינוב חכמה' (משלי ג:לט), 'ויכל מהתנבות' דשמואל (שמואל ה:לט), ובלעז קוראין לו פריקיר: (לא) אתה תדבר. פעם אחת כל שליחות ושליחות לפי [ויג כפי] ששמעתה מפי, ואהרן אחיך ימליצנו ויטעימנו באני פרעה: (לב) ואני אקשה. מאחר שהרשיע והתריס כנגדי, וגלוי לפני שאין נחת רוח באמות לתת לב שלם לשוב, טוב לי שיתקשה לבו, למען הרבות בו אותותי, ותכירו אתם גבורותי. וכן מדתו של הקדוש ברוך הוא: מביא פרענות על האמות כדי שישמעו ישראל

וייראו, שנאמר 'הכרתי גוים נשמו פנותם וגו' אמרתי אף תיראי אותי תקחי מוסר' (תרי עשר, צפניה, יד:לט-מ). ואף על פי כן בחמש מכות הראשונות לא נאמר 'ויחזק ה' את לב פרעה' אלא 'ויחזק לב פרעה': (לג) את ידי. ידי ממש, להכות בהם:

סדר ה' (ב) מופת. אות, להודיע שיש צורך (פת, יכלת) [ויג צרך] במי ששולח אתכם: לתנין. נחש: (ד) בלהטיהם. 'בלחשיהון'; ואין לו דמיון במקרא. ויש לדמות לו 'להט החרב המתהפכת' (בראשית ג:א) – דומה שהיא מתהפכת על ידי לחש: (ה) ויבלע מטה אהרן. מאחר שחזר ונעשה מטה, בלע את כלם:

וַיֹּאמֶר טו ג וְאָרָא

ז לֵב פִּרְעֹה וְלֹא שָׁמַע אֲלֵהֶם כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה:

ח יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה כִּבְדֹּ לֵב פִּרְעֹה מֵאֵן לִשְׁלַח הָעָם: לֵךְ אֶל-פִּרְעֹה בִּבְקָר

הַנֶּה יֵצֵא הַמִּיָּמָה וְנִצַּבְתָּ לִקְרֹאתוֹ עַל-שַׁפַּת הַיָּאֵר וְהִמַּטָּה אֲשֶׁר-נִהְפָּךְ

ט לִנְחֹשׁ תִּקַּח בְּיָדְךָ: וְאָמַרְתָּ אֵלָיו יְהוָה אֱלֹהֵי הָעֲבָרִים שְׁלַחְנִי אֵלֶיךָ לֵאמֹר

י שְׁלַח אֶת-עַמִּי וַיַּעֲבֹדְנִי בַמִּדְבָּר וְהִנֵּה לֹא-שָׁמַעְתָּ עַד-כֹּה: כֹּה אָמַר יְהוָה

בְּזֹאת תֵּדַע כִּי אֲנִי יְהוָה הַנֶּה אֲנֹכִי מִכָּה | בַּמַּטָּה אֲשֶׁר-בְּיָדִי עַל-הָעָם

יא אֲשֶׁר בַּיָּאֵר וְנִהְפָּכוּ לָדָם: וְהִדְגָּה אֲשֶׁר-בַּיָּאֵר תָּמוּת וּבָאֵשׁ הַיָּאֵר וְנִלְאוּ

יב מִצְרַיִם לִשְׁתוֹת מַיִם מִן-הַיָּאֵר: וַיֹּאמֶר יְהוָה טז

אֶל-מֹשֶׁה אָמַר אֶל-אַהֲרֹן קַח מַטֶּן וְנִטְהַר יֶדְךָ עַל-מִימֵי מִצְרַיִם עַל-

נְהִירָתָם | עַל-יָאֲרֵיהֶם וְעַל-אֲגַמֵּיהֶם וְעַל כָּל-מִקְוֵה מִימֵיהֶם וַיְהִי-דָם

יג וַיְהִי דָם בְּכָל-אֶרֶץ מִצְרַיִם וּבְעֵצִים וּבְבָבָנִים: וַיַּעֲשׂוּ-כֵן מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן

כַּאֲשֶׁר | צִוָּה יְהוָה וַיָּרָם בַּמַּטָּה וַיָּךְ אֶת-הָעָם אֲשֶׁר בַּיָּאֵר לְעֵינֵי פִרְעֹה

יד וּלְעֵינֵי עֲבָדָיו וַיַּהֲפֹכוּ כָל-הָעָם אֲשֶׁר-בַּיָּאֵר לָדָם: וְהִדְגָּה אֲשֶׁר-בַּיָּאֵר

מֵתָה וַיִּבָּאֵשׁ הַיָּאֵר וְלֹא-יָכְלוּ מִצְרַיִם לִשְׁתוֹת מַיִם מִן-הַיָּאֵר וַיְהִי הַדָּם

תרגום אונקלוס

לְבָא דִּפְרֻעָה וְלֹא קָבִיל מִנְהוֹן כְּמָא דְמַלְלִיל יִי: וַיֹּאמֶר יִי לְמֹשֶׁה אֲתִיבָךְ לְבָא דִּפְרֻעָה סָרִיב לִשְׁלַחָא עִמָּא: ח אִיזִיל לִנְת פִּרְעֹה בְּצִפְרָא הָא נָפִיק לְמִיָּא וְתַתְּעֵתָד לְקַדְמוּתִיהָ עַל כִּיף נְהָרָא וְחוּטְרָא דְאַתְהָפִיךְ לְחוּטָא תַסֵּב בִּידְךָ: ט וְתִימַר לִיהָ יִי אֱלֹהָא דִּיהוּדָאִי שְׁלַחְנִי לְוִתְךָ לְמִימַר שְׁלַח יְת עַמִּי וַיַּפְלִחוּן קְדָמִי בַּמִּדְבָּרָא וְהָא לֹא קָבִילְתָּא עַד כַּעֲזָן: י כַּדְנָן אָמַר יִי בְדָא תִדַּע אֲרִי אָנָּא יִי הָא אָנָּא מַחֵי בַּחוּטְרָא דְבִידִי עַל מִיָּא דְבִנְהָרָא וַיַּתְהַפְכוּן לְדָמָא: יא וְנוּנִי דְבִנְהָרָא יְמוּתוֹן וְסָרִיב נְהָרָא וַיִּלְאוּן מִצְרָאִי לְמִשְׁתֵּי מִיָּא מִן נְהָרָא: יב וַיֹּאמֶר יִי לְמֹשֶׁה אִימַר לְאַהֲרֹן סֵב חוּטְרָךְ וְאָרִים יֶדְךָ עַל מִיָּא דְמִצְרָאִי עַל נְהִירִיהוֹן עַל אֲרִתִּיהוֹן וְעַל אֲגַמִּיהוֹן וְעַל כָּל בֵּית כְּנִישֵׁת מִימִיהוֹן וַיְהוֹן דָּמָא וַיְהִי דָּמָא בְּכָל אֲרֻעָא דְמִצְרַיִם וּבְכַמֵּי אֲעָא וּבְכַמֵּי אֲבָנָא: יג וַעֲבָדוּ כֵן מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן כְּמָא דְפָקִיד יִי וְאָרִים בַּחוּטְרָא וּמַחָא יְת מִיָּא דְבִנְהָרָא לְעֵינֵי פִרְעֹה וּלְעֵינֵי עֲבָדָהִי וְאַתְהָפִיכוּ כָל מִיָּא דְבִנְהָרָא לְדָמָא: יד וְנוּנִי דְבִנְהָרָא מִיתוּ וְסָרִיב נְהָרָא וְלֹא יָכִילוּ מִצְרָאִי לְמִשְׁתֵּי מִיָּא מִן נְהָרָא וַיְהִי דָּמָא

פירוש רש"י

שִׁיחֵיו רְאוּיִין לִשְׁתוֹת: (יב) אָמַר אֶל אַהֲרֹן. לְפִי שֶׁהִגֵּן הַיָּאֵר עַל מֹשֶׁה כְּשֶׁנִּשְׁלַח לְתוֹכוֹ, לְפִיכָךְ לֹא לָקָה עַל יָדוֹ לֹא בָדָם וְלֹא בְּצַפְרֵדַעִים, וְלָקָה עַל יָדֵי אַהֲרֹן: נְהִירָתָם. הֵם נְהִירֹת הַמּוֹשְׁכִים, כַּעֲזָן נְהִירֹת שְׁלָנוּ: יָאֲרֵיהֶם. הֵם נְגָרִים וּבִרְכוֹת, הַעֲשׂוֹיֹת בְּיָדֵי אָדָם מִשְׁפַּת הַנֶּהָר לְשָׁדוֹת, וְנִילּוּס מִימֵיו מִתְבָּרְכִים וְעוֹלָה דֶּרֶךְ הַיָּאֲרִים וּמִשְׁקָה הַשָּׁדוֹת: אֲגַמֵּיהֶם. קְבוּצַת מַיִם שְׂאִינָן נוֹבְעִין וְאִין מוֹשְׁכִין, אֲלֹא עוֹמְדִין בְּמָקוֹם אֶחָד, וְקוֹרִין לוֹ אֲשַׁטְנָק: בְּכָל אֶרֶץ מִצְרַיִם. אֵף בְּמִרְחָצָאוֹת וּבְאִמְבָּטָאוֹת שֶׁבְּבָתִּים: וּבְעֵצִים וּבְבָבָנִים. מַיִם שֶׁבְּכָלִי עֵץ וּבְכָלִי אֶבֶן:

מפתח סדרי התנ"ך

הפטר סדר ה' היא מנבואות יואל (תרי עשר ה'–כ"ב/כ"ד) ונתתל מופתים בשמים ובארץ דם ואש ותימרות עשן. השמש יתפך לחשך והירח לדם לפני בוא יום ה' הגדול והנורא. והיה כל אשר-יקרא בשם ה' ימלט כי בהר-ציון ובירושלם תהיה פליטה כאשר אמר ה' ובשרידים אשר ה' קרא:

רבי ינאי פייט: נשא נס גדול / לתנין ים הגדול // כתתה אות גדול / לתנין הגדול

(עמוד 283) יה מופת אחת / שילחתה על מצרים // מופתים הרבה / תשלח על מצרים

[תנין ים הגדול היא, כנראה, מלכות רומי]

ה טו בכל־ארץ מצרים: ויעשו־כן חרטמי מצרים בלטיהם ויחזק לב־פרעה
 טז ולא־שמע אלהם כאשר דבר יהוה: ויפן פרעה ויבא אל־ביתו ולא־שת
 יז לבו גם־לזאת: ויחפרו כל־מצרים סביכת היאר מים לשתות כי לא
 יח יכלו לשתות ממימי היאר: וימלא שבעת ימים אחרי הכות־יהוה
 את־היאר:

יט ויאמר יהוה אל־משה בא אל־פרעה ואמרת אליו כה אמר יהוה שלח
 כ את־עמי ויעבדני: ואם־מאן אתה לשלח הנה אנכי נגף את־כל־גבולך
 כא בצפרדעים: ושרץ היאר צפרדעים ועלו ובאו בביתך ובחדר משכבך
 כב ועל־מטתך ובבית עבדיך ובעמך ובתנוריך ובמשארותיך: ובכה
 כג ובעמך ובכל־עבדיך יעלו הצפרדעים: ויאמר יהוה אל־משה אמר
 אל־אהרן נטה את־ידך במטך על־הנהרות על־היארים ועל־האגמים
 כד והעל את־הצפרדעים על־ארץ מצרים: ויט אהרן את־ידו על מימי
 כה מצרים ותעל הצפרדע ותכס את־ארץ מצרים: ויעשו־כן חרטמים
 כו בלטיהם ויעלו את־הצפרדעים על־ארץ מצרים: ויקרא פרעה למשה
 ולא־הרן ויאמר העתירו אל־יהוה ויסר הצפרדעים ממני ומעמי

תרגום אונקלוס

בכל ארעא דמצרים: טו ועבדו כן חרשי מצרים בלחשיהון ואתקף לבא דפרעה ולא קביל מנהון כמא דמליל יי:
 טז ואתפני פרעה ועאל לביתיה ולא שוי לביה אף לדא: יז וחפרו כל מצראי סחרנות נהרא מיא למשתי ארי
 לא יכילו למשתי ממיא דבנהרא: יח ושלמו שבעא יומין בתר דמחא יי ית נהרא: יט ואמר יי למשה עול
 לות פרעה ותימר ליה כדנן אמר יי שלח ית עמי ויפלחון קדמי: כ ואם מסריב את לשלחא הא אנא מחי ית
 כל תחומך בעורדעניא: כא וירבי נהרא עורדעניא ויסקון וייעלון בביתך ובאדרון בית משכבך ועל ערסתך
 ובבית עבדך ובעמך ובתנורך ובאצותך: כב וכך ובעמך ובכל עבדך יסקון עורדעניא: כג ואמר יי למשה אימר
 לאהרן ארים ית ידך בחוטך על נהריא על ארתיא ועל אגמיא ואסיק ית עורדעניא על ארעא דמצרים: כד וארים
 אהרן ית ידו על מיא דמצראי וסליקו עורדעניא וחפו ית ארעא דמצרים: כה ועבדו כן חרשיא בלחשיהון ואסיקו
 ית עורדעניא על ארעא דמצרים: כו וקרא פרעה למשה ולא־הרן ואמר צלו קדם יי ויעדי עורדעניא מני ומעמי

פירוש רש"י

(טו) בלטיהם. לחש שאמרין אותו בלט ובחשאי; ורבותינו אמרו: 'בלטיהם' – מעשה שדים, 'בלהטיהם' – מעשה כשפים: ויחזק לב פרעה. לומר: על ידי מכשפות אתם עושים כן; תבן אתם מכניסים לעפרים, עיר שכלה תבן, אף אתם מביאין מכשפות למצרים שכלה כשפים: (טז) גם לזאת. למופת המטה שנהפך לתנין, ולא לזה של דם: (יח) וימלא. מנין 'שבעת ימים' שלא שב היאר לקדמותו, שהיתה המכה משמשת רביע חדש, ושלשה חלקים היה מעיד ומתרה בהם: (כ) ואם מאן אתה. ואם סרבן אתה; ואין 'מאן' כמו ממאן, מסרב, אלא כנוי האדם על שם המפעל כמו 'שלו' (איוב ג:כד), 'ושקט' (ירמיה כז:כ) 'סר וזעף' (מלכים יז:לא): נגף את כל גבולך. מכה,

וכן כל לשון 'מגפה' אינו לשון מיתה, אלא לשון מכה, וכן 'ונגפו אשה הרה' (שמות טז:כב) – אינו מיתה, וכן 'ובטרים יתנגפו רגליכם' (ירמיה ז:ט), 'פן תגף באבן רגלך' (תהלים סדר יג פסוק יג, מזמור צ שלנו פסוק יב), 'ולאבן נגף' (ישעיה ג:ב): (כא) ועלו. מן היאר: בביתך. ואחר כך 'ובבית עבדיך' – הוא התחיל בעצה תחלה: 'ויאמר אל עמו' (לעיל א:ט), וממנו התחילה הפרענות: (כב) ובכה ובעמך. בתוך מעיהם נכנסין ומקרקרין: (כד) ותעל הצפרדע. צפרדע אחת היתה והיו מכין אותה והיא מתזת נחילים נחילים, זהו מדרשו; ופשוטו יש לומר: שרוץ הצפרדעים קורא לשון יחידות; וכן 'ותהי הכנס' – הרחישה פדוליירא בלעז, ואף 'ותעל הצפרדע' גרינולירא בלעז:

ה

כז ואֶשְׁלַח אֶת־הָעַם וַיִּזְבְּחוּ לַיהוָה: וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְפָרְעֹה הַתִּפְאָר עָלַי
 לְמַתִּי | אֶעֱתִיר לָךְ וְלַעֲבָדֶיךָ וְלַעֲמָךְ לְהַכְרִית הַצִּפְרִדְעִים מִמֶּךָּ וּמִבְּתֶיךָ
 כח רַק בִּיָּאֵר תִּשְׁאָרְנָה: וַיֹּאמֶר לְמַחֵר וַיֹּאמֶר כְּדַבְּרְךָ לְמַעַן תִּדַּע כִּי־אִין
 כט כִּיהוָה אֱלֹהֵינוּ: וְסָרוּ הַצִּפְרִדְעִים מִמֶּךָּ וּמִבְּתֶיךָ וּמִעַבְדֶּיךָ וּמִעַמְּךָ רַק
 ל בִּיָּאֵר תִּשְׁאָרְנָה: וַיֵּצֵא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן מֵעַם פְּרָעֹה וַיִּצְעַק מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה
 לא עַל־דְּבַר הַצִּפְרִדְעִים אֲשֶׁר־שָׁם לְפָרְעֹה: וַיַּעַשׂ יְהוָה כְּדַבַּר מֹשֶׁה וַיָּמָתוּ
 לב הַצִּפְרִדְעִים מִן־הַבָּתִּים מִן־הַחֲצֹרֹת וּמִן־הַשָּׂדֶת: וַיִּצְבְּרוּ אֹתָם חֲמָרָם
 לג חֲמָרָם וּתְבַאֵשׁ הָאָרֶץ: וַיֵּרָא פְּרָעֹה כִּי הִיתָה הָרוּחָהּ וְהַכִּבֵּד אֶת־לְבּוֹ וְלֹא
 לד שָׁמַע אֱלֹהִים כְּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה: וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה יח
 אָמַר אֶל־אַהֲרֹן נָטָה אֶת־מַטְּךָ וְהָךְ אֶת־עַפְר הָאָרֶץ וְהָיָה לְכֹנֶם בְּכָל־אֶרֶץ
 לה מִצְרַיִם: וַיַּעֲשׂוּ־כֵן וַיִּטּ אַהֲרֹן אֶת־יָדוֹ בַּמָּטָהוּ וַיָּךְ אֶת־עַפְר הָאָרֶץ וַתְּהִי
 הכֹּנֶם בָּאָדָם וּבַבְּהֵמָה כָּל־עַפְר הָאָרֶץ הָיָה כֹּנִים בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם:
 לו וַיַּעֲשׂוּ־כֵן הַחֲרָטָמִים בְּלִטְיָהֶם לְהוֹצִיא אֶת־הַכֹּנִים וְלֹא יָכְלוּ וַתְּהִי הַכֹּנֶם
 לז בָּאָדָם וּבַבְּהֵמָה: וַיֹּאמְרוּ הַחֲרָטָמִם אֶל־פְּרָעֹה אֶצְבַּע אֱלֹהִים הוּא וַיַּחֲזֹק

תרגום אונקלוס

ואשלח ית עמא וידבחונו קדם יי: כז ואמר משה לפרעה שאל לך גבורא הב לך זמן לאמתי אצלי עלך ועל עבדך ועל עמך לשיצאה עורדעניא מנך ומבתך לחוד דבנהרא ושתארונו: כח ואמר למחר ואמר כפתגמך בדיל דתדע ארי לית כיי אלהנא: כט ויעדון עורדעניא מנך ומבתך ומעמך לחוד דבנהרא ושתארונו: ל ונפק משה ואהרן מלות פרעה וצלי משה קדם יי על עיסק עורדעניא דשוי לפרעה: לא ועבד יי כפתגמא דמשה ומיתו עורדעניא מן בתיא מן דרתא ומן חקלתא: לב וכנשו יתהון דגורין דגורין וסריאו על ארעא: לג וחזא פרעה ארי הות רוחתא ויקר ית לביה ולא קביל מנהון כמא דמליל יי: לד ואמר יי למשה אימר לאהרן ארים ית חוטרך ומחי ית עפרא דארעא ויהי לקלמתא בכל ארעא דמצרים: לה ועבדו כן וארים אהרן ית ידיה בחוטריה ומחא ית עפרא דארעא והות קלמתא באנשא ובבעירא כל עפרא דארעא הות קלמתא בכל ארעא דמצרים: לו ועבדו כן חרשיא בלחשיהון לאפקא ית קלמתא ולא יכילו והות קלמתא באנשא ובבעירא: לז ואמרו חרשיא לפרעה מחא מן קדם יי היא ואתקף

פירוש רש"י

(כז) התפאר עלי. כמו 'היתפאר הגרזן על החצב בו' (ישעיה ד:ל) – משתבח לומר אני גדול ממך. ונטיר בלעז: התפאר עלי. השתבח להתחכם ולשאל דבר גדול, ולומר שלא אוכל לעשותו: למתי אעתיר לך. את אשר אעתיר לך היום על הכרתת הצפרדעים, למתי תרצה שיכרתו? ותראה אם אשלים דברי למועד שתקבע לי! אלו נאמר 'מתי אעתיר', היה משמע: 'מתי אתפלל'? עכשו שנאמר 'למתי' משמע: אני היום אתפלל עליך, שיכרתו הצפרדעים לזמן שתקבע לי; אמר לי לאיזה יום תרצה שיכרתו. אעתיר. 'העתירו' 'והעתרת' – ולא נאמר: 'אעתר' 'עתרו' 'ועתרת', מפני שכל לשון 'עתר' – הרבות פלל הוא. וכאשר יאמר 'הרבו' 'ארבה' 'והרביתי', לשון מפעיל, כן יאמר 'העתירו' 'אעתיר' 'והעתרת' דברים. ואב לכלם 'והעתרתם עלי דבריכם' (יחזקאל כא:יט) – הרביתם:

(כח) ויאמר למחר. התפלל היום, שיכרתו למחר: (ל) ויצא וגו' ויצעק. מיד, שיכרתו למחר: (לב) חמרם חמרם. צבורים צבורים, כתרנומו 'דגורין' – גלים: (לג) והכבד את לבו. לשון פעול הוא, כמו 'הלוך ונסוע' (בראשית י:ט). וכן 'והכות את מואב' (מלכים כ:לה), 'ושאול לו באלהים' (שמואל יד:ל), 'הכה ופצע' (מלכים יז:כה): כאשר דבר ה'. והיכן דבר? 'ולא ישמע אלכם פרעה' (לעיל ד:לג): (לד) אמר אל אהרן. לא היה העפר כדאי ללקות על ידי משה, לפי שהגן עליו כשהרג את המצרי 'ויטמנהו בחול', ולקח על ידי אהרן: (לה) ותחי הכנעם. הרחישה, פדולידא בלעז: (לו) להוציא את הכנעם. לבראתם ממקום אחר: ולא יכלו. שאין השד שולט על בריה פחותה מכשעורה: (לז) אצבע אלהים הוא. מכה זו אינה על ידי כשפים, מאת המקום היא:

ו

א לִב־פָּרְעָה וְלֹא־שָׁמַע אֱלֹהִים כְּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה: וַיֹּאמֶר יְיָ ה' וָאֵרָא

יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה הִשְׁכֵּם בִּבְקָר וְהִתְיַצֵּב לִפְנֵי פָרְעָה הִנֵּה יוֹצֵא הַמִּצֵּימָה
ב וַאֲמַרְתָּ אֵלָיו כֹּה אָמַר יְהוָה שְׁלַח עַמִּי וַיַּעֲבֹדְנִי: כִּי אִם־אֵינְךָ מְשַׁלֵּחַ
אֶת־עַמִּי הִנְנִי מְשַׁלֵּיחַ בְּךָ וּבַעֲבָדֶיךָ וּבַעֲמָלְךָ וּבְכַתִּיךָ אֶת־הָעָרֹב וּמִלְאוּ
ג בְּתֵי מִצְרַיִם אֶת־הָעָרֹב וְגַם הָאֲדָמָה אֲשֶׁר־הֵם עָלֶיהָ: וְהִפְלִיתִי בַיּוֹם
הַהוּא אֶת־אֶרֶץ גִּזְשׁוֹן אֲשֶׁר עָמַל עָלֶיהָ לְבִלְתִּי הִיּוֹת־שָׁם עָרֹב
ד לְמַעַן תֵּדַע כִּי אֲנִי יְהוָה בְּקֶרֶב הָאָרֶץ: וְשַׁמְתִּי פֶדֶת בֵּין עַמִּי וּבֵין עַמָּךְ
ה לְמַחֵר יִהְיֶה הָאֵת הַזֶּה: וַיַּעַשׂ יְהוָה כֵּן וַיָּבֹא עָרֹב כַּכֹּד בֵּיתָה פָּרְעָה
וּבֵית עַבְדּוֹ וּבְכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם תִּשְׁחַת הָאָרֶץ מִפְּנֵי הָעָרֹב: וַיִּקְרָא
ז פָּרְעָה אֶל־מֹשֶׁה וְלֹא־הָרָן וַיֹּאמֶר לָכֹן זָבַחוּ לֵאלֹהֵיכֶם בָּאָרֶץ: וַיֹּאמֶר
מֹשֶׁה לֹא נִכּוֹן לַעֲשׂוֹת כֵּן כִּי תוֹעֵבֶת מִצְרַיִם נִזְבַּח לַיהוָה אֱלֹהֵינוּ הֵן
ח נִזְבַּח אֶת־תוֹעֵבֶת מִצְרַיִם לַעֲיִנֵיהֶם וְלֹא יִסְקָלְנוּ: דֶּרֶךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים נִלְךְ
ט בַּמִּדְבָּר וּזְבַחְנוּ לַיהוָה אֱלֹהֵינוּ כְּאֲשֶׁר יֹאמַר אֱלֹהֵינוּ: וַיֹּאמֶר פָּרְעָה אֲנֹכִי
אֲשַׁלַּח אֶתְכֶם וּזְבַחְתֶּם לַיהוָה אֱלֹהֵיכֶם בַּמִּדְבָּר רַק הִרְחַק לֹא־תִרְחִיקוּ

ששי

תרגום אונקלוס

לִבָּא דְּפָרְעָה וְלֹא קִבִּיל מִנְהוֹן כְּמָא דְּמַלִּיל יי: א וַאֲמַר יי לְמֹשֶׁה אֲקֻדִּים בְּצִפְרָא וְאִתְעַתֵּד קֳדָם פָּרְעָה הָא
נְפִיק לְמִיָּא וְתִימַר לִיה כְּדִנָּן אָמַר יי שְׁלַח עַמִּי וַיִּפְלְחוּן קֳדָמִי: ב אֲרִי אִם לִיתֵךְ מְשַׁלַּח יֵת עַמִּי הָאֵנָּה מְשַׁלַּח בְּךָ וּבַעֲבָדֶיךָ
וּבַעֲמָלְךָ וּבְכַתִּיךָ יֵת עָרֹבָא וְיִתְמַלּוּן בְּתֵי מִצְרַיִם יֵת עָרֹבָא וְאִף אֶרְעָא דְּאֵנּוֹן עֲלֵהָ: ג וְאִפְרִישׁ בַּיּוֹמָא הַהוּא יֵת אֶרְעָא
דְּגִזְשׁוֹן דְּעַמִּי שְׂרִי עֲלֵהָ בְּדִיל דְּלֹא לְמַהוּי תִּמְן עָרֹבָא בְּדִיל דְּתִדַּע אֲרִי אָנָּה יי שְׁלִיט בְּגוֹ אֶרְעָא: ד וְאִשְׁוִי פּוֹרְקָן לְעַמִּי
וְעַל עַמָּךְ אִיתִי מַחָא לְמַחֵר יִהְיִי אֵתָא הַדִּין: ה וַעֲבַד יי כֵּן וְאֵתָא עָרֹבָא תְּקִיף לְבֵית פָּרְעָה וּלְבֵית עַבְדּוּהִי וּבְכָל אֶרְעָא
דְּמִצְרַיִם אִתְחַבְּלַת אֶרְעָא מִן קֳדָם עָרֹבָא: ו וַיִּקְרָא פָּרְעָה לְמֹשֶ׈ה וְלֹא־הָרָן וַאֲמַר לָכֹן זָבַחוּ קֳדָם אֱלֹהֵיכֶן בָּאֶרְעָא: ז
וַאֲמַר מֹשֶׁה לֹא תִקֵּין לְמַעַבְד כֵּן אֲרִי בְּעִירָא דְּמִצְרַיִם דְּחִלִּין לִיה מִנִּיהּ אֲנַחְנָא נְסִבִּין לְדְּבַחָא קֳדָם יי אֱלֹהֵנָּה הָא נִזְבַּח יֵת
בְּעִירָא דְּמִצְרַיִם דְּחִלִּין לִיה וְאֵנּוֹן יְהוֹן חֲזוֹן הָלֹא יִימְרוּן לְמַרְגָּמָנָא: ח מִחֲלָךְ תִּלְתָּא יוֹמִין נִיזִיל בַּמִּדְבָּרָא וְנִדְּבַח קֳדָם יי
אֱלֹהֵנָּה כְּמָא דִּימַר לָנָא: ט וַאֲמַר פָּרְעָה אָנָּה אֲשַׁלַּח יִתְכוּן וְתִדְּבַחוּן קֳדָם יי אֱלֹהֵיכֶן בַּמִּדְבָּרָא לְחוּד אֶרְחָקָא לֹא תִרְחַקוּן

פירוש רש"י

כְּאֲשֶׁר דִּבֶּר ה'. וְלֹא יִשְׁמַע אֲלֵכֶם פָּרְעָה' (שם): ה' (לקמן ו:יז), 'וְכֵן לֹא נִפְלֹאת הוּא מִמֶּךָ' (דברים

כז:א) – לֹא מְבַדֵּלָת וּמִפְרֶשֶׁת הִיא מִמֶּךָ: לְמַעַן תֵּדַע
כִּי אֲנִי ה' בְּקֶרֶב הָאָרֶץ. אִף עַל פִּי שְׂשֻׁכִּינָתִי
בְּשָׁמַיִם, גִּזְרָתִי מִתְקִימָת בַּתְּחִתּוֹנִים: (ד) וְשַׁמְתִּי
פֶדֶת. שִׁיבְדִיל 'בֵּין עַמִּי וּבֵין עַמָּךְ': (ה) תִּשְׁחַת
הָאָרֶץ. נִשְׁחַתַּת הָאָרֶץ, אִתְחַבְּלַת אֶרְעָא:
זָבַחוּ לֵאלֹהֵיכֶם בָּאָרֶץ. בְּמִקְוֵמְכֶם, וְלֹא תִלְכוּ
בַּמִּדְבָּר: (ז) תוֹעֵבֶת מִצְרַיִם. יִרְאֵת מִצְרַיִם,
כְּמוֹ 'וּלְמַלְכֶם תוֹעֵבֶת בְּנֵי עַמּוֹן' (מלכים ג:לז),
וְאַצֵּל יִשְׂרָאֵל קוֹרָא אוֹתָהּ תוֹעֵבָה; וְעוֹד יֵשׁ
לִזְמַר בְּלִשׁוֹן אַחֵר: 'תוֹעֵבֶת מִצְרַיִם' – דְּבַר שְׁנָאוֹי
הוּא לְמִצְרַיִם זְבִיחָה שְׁאֵנָּה זוֹבְחִים, שְׁהָרִי
יִרְאֵתָם אָנּוּ זוֹבְחִים: וְלֹא יִסְקָלְנוּ. בַּתְּמִיָּה:

סדר ו (ב) מְשַׁלֵּיחַ בְּךָ. מְגֵרָה בְּךָ, וְכֵן 'וְשֵׁן בְּהַמַּת
אֲשַׁלַּח בָּם' (דברים כז:כד) – לְשׁוֹן שְׂסוּי, אֲנִישִׁייר
בְּלַעַז: אֵת הָעָרֹב. כָּל מִינֵי חֵיווֹת רַעוֹת וְנִחְשִׁים
וְעִקְרָבִים בְּעָרְבוּבִיא, וְהָיוּ מְשַׁחִיתִים בָּהֶם;
וְיֵשׁ טַעַם בְּדִבְרֵי בְּאִגְדָּה: בְּכָל מִכָּה וּמִכָּה לְמָה זֶה
וְלָמָּה זֶה? בְּטַכְסִיסֵי מִלְחָמוֹת מְלָכִים בָּא עֲלֵיהֶם,
כְּסֹדֶר מַלְכוּת כְּשֶׁצָּרָה עַל עִיר: בַּתְּחִלָּה מְקַלְקֵל
מַעֲנוֹתֶיהָ, וְאַחֵר כֵּךְ תוֹקְעִין עֲלֵיהֶם וּמְרִיעִין
בְּשׁוּפְרוֹת לִירָאָם וּלְבַהֲלֵם, וְכֵן הַצִּפְרָדַעִים
מְקַרְקְרִים וְהוֹמִים וְכו', כְּדֹאִיתָא בַּמִּדְרָשׁ רַבִּי
תַּנְחוּמָא: (ג) וְהִפְלִיתִי. וְהִפְרֶשֶׁתִּי, וְכֵן 'וְהִפְלֵה

מִפְתַּח סִדְרֵי הַתִּנְךְ רִשִּׁי בַּחוּמָשׁ בַּמִּדְבָּר (ט:יז) לִזְמַן שֶׁבַחן שֶׁל יִשְׂרָאֵל בְּשַׁעַת יִצִּיאַת מִצְרַיִם, מֵרָאשׁ סִדְר
זֶה: וּכְשֶׁהֵם כְּשִׁרִים קְרוֹאִים עַמִּי, שְׁנֵאֲמַר שְׁלַח עַמִּי (כאן ו:א). וְכֵן בִּישְׁעִיהָ (ט:יז) נִחְמוּ נִחְמוּ עַמִּי יֹאמַר א': וּבַתְּחִלָּים
(ד:א) ה' עָז לְעַמּוֹ יִתֵּן ה' יִבְרַךְ אֶת־עַמּוֹ בְּשָׁלוֹם וּבְשִׁמוּאֵל (ו:א) כִּי לֹא־יִטֹּשׁ ה' אֶת־עַמּוֹ בְּעָבוּר שְׁמוֹ הַגָּדוֹל כִּי הוֹאִיל ה'
לַעֲשׂוֹת אֶתְכֶם לֹא לָעָם וְגַם בְּרָאשֵׁי הַסִּדְרִים: שְׁמוֹת יִד, יִז, מַלְכִּים ה', יִשְׁעִיה ח', יִג, תְּרִי עֶשֶׂר ה', ח, דְּבַרֵּי הַיָּמִים כֵּן.

וּלְלַכֶּת הָעֵתִירוּ בְּעַדִּי: וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה הֲיֵנָּה אֲנֹכִי יוֹצֵא מֵעַמּוֹ וְהַעֲתִרְתִּי
אֶל־יְהוָה וְסָר הָעָרֹב מִפְּרֻעָה מֵעַבְדֵּיו וּמֵעַמּוֹ מִחָר וְקַן אֶל־יִסְרָף פְּרֻעָה
יֵא הָתַל לְבַלְתִּי שִׁלַּח אֶת־הָעָם לְזִבְחַ לַיהוָה: וַיֵּצֵא מֹשֶׁה מֵעַם פְּרֻעָה וַיַּעֲתֵר
יב אֶל־יְהוָה: וַיַּעַשׂ יְהוָה כְּדִבְרֵי מֹשֶׁה וַיִּסָּר הָעָרֹב מִפְּרֻעָה מֵעַבְדֵּיו וּמֵעַמּוֹ
יג לֹא נִשְׁאָר אֶחָד: וַיִּכְבֹּד פְּרֻעָה אֶת־לְבוֹ גַּם בַּפֶּעַם הַזֹּאת וְלֹא שִׁלַּח
אֶת־הָעָם:

וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה בֹּא אֶל־פְּרָעֹה וְדַבַּרְתָּ אֵלָיו כֹּה־אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי כ
הַעֲבָרִים שְׁלַח אֶת־עַמִּי וְיַעֲבֹדֵנִי: כִּי אִם־מֵאֵן אַתָּה לְשַׁלַּח וְעוֹדֶךָ מִחֲזִיק טו
בָּם: הִנֵּה יָד־יְהוָה הוֹיָה בְּמִקְנֶךָ אֲשֶׁר בַּשָּׂדֶה בַּסּוּסִים בַּחֲמֹרִים בַּגְּמֻלִים טו
בַּבָּקָר וּבַצֹּאן דָּבָר כָּבֵד מְאֹד: וְהִפְלָה יְהוָה בֵּין מִקְנֶה יִשְׂרָאֵל וּבֵין יז
מִקְנֶה מִצְרַיִם וְלֹא יָמוּת מִכָּל־לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל דָּבָר: וַיֵּשֶׁם יְהוָה מוֹעֵד יח
לְאֹמֶר מֹחֵר יַעֲשֶׂה יְהוָה הַדָּבָר הַזֶּה בָּאָרֶץ: וַיַּעַשׂ יְהוָה אֶת־הַדָּבָר הַזֶּה ט
מִמַּחֲרֹת וַיָּמָת כָּל מִקְנֶה מִצְרַיִם וּמִמִּקְנֶה בְנֵי־יִשְׂרָאֵל לֹא־מָת אֶחָד: כ
וַיִּשְׁלַח פְּרָעֹה וְהִנֵּה לֹא־מָת מִמִּקְנֶה יִשְׂרָאֵל עַד־אֶחָד וַיִּכְבֹּד לֵב פְּרָעֹה
וְלֹא שְׁלַח אֶת־הָעַם:

כָּא וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן קָחֻ לָּכֶם מִלֵּא חֲפִנֵיכֶם פִּיחַ כִּבְשָׁן כָּא
כָּב וּזְרִקוּ מֹשֶׁה הַשְּׁמִימָה לַעֲיִנֵי פְרַעְזָה׃ וְהִיָּה לְאַבְקָא עַל כָּל־אֶרֶץ מִצְרַיִם

תרגום אונקלוס

לְמִיזֵל צִלוֹ עָלָיו: י' וְאָמַר מֹשֶׁה הֲאֵאָנָה נִפְיָק מִעֲמֻךְ וְאֶצְעִי קָדָם יי' וְיַעֲדִי עֲרוֹבָא מִפְּרַעָה מַעֲבֹדְהִי וּמַעֲמִיָּה מִחוּד לֹא יוֹסִיף פְּרַעָה לְשַׁקְרָא בְּדִיל דְּלֹא לְשַׁלְחָא יְתַּ עֲמָא לְדִבְחָא קָדָם יי': י"א וְנִפְק מִשָּׁה מַלּוֹת פְּרַעָה וְצִלִּי קָדָם יי': י"ב וְעֵבֵד יי' כְּפִתְגָמָא דְּמֹשֶׁה וְאַעֲדִי עֲרוֹבָא מִפְּרַעָה מַעֲבֹדְהִי וּמַעֲמִיָּה לֹא אֶשְׁתָּאָר חֹד: י"ג וְיִקְרַ פְּרַעָה יְתַ לְבִיָּה אָף בְּזִמְנָא הָדָא וְלֹא שְׁלַח יְתַ עֲמָא: י"ד וְאָמַר יי' לְמֹשֶׁה עוֹל לֹת פְּרַעָה וּתְמַלִּיל עֲמִיָּה כִּדְנָן אָמַר יי' אֱלֹהֵא דִּיהוּדָאִי שְׁלַח יְתַ עֲמִי וְיִפְלְחוּן קָדְמִי: טו' אֲרִי אִם מְסָרִיב אֶת לְשַׁלְחָא וְעַד כַּעֲן אֶת מִתְקִיָּה בְּהוּן: טז' הָא מַחָא מִן קָדָם יי' הוּא בְּבַעֲרִיךְ דְּבַחֲקֵלָא בְּסִסְוֹתָא בְּחֻמְרִי בְּגַמְלִי בְּתוֹרִי וּבַעֲנָא מוֹתָא סָגִי לְחֻזָּא: יז' וְיַפְרִישׁ יי' בֵּין בַּעֲרָא דִּישְׂרָאֵל וּבֵין בַּעֲרָא דְּמַצְרָאִי וְלֹא יָמוּת מִכְּלָא לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל מִדַּעַם: יח' וְשׁוּי יי' זִמְנָא לְמִימַר מִחוּד יַעֲבִיד יי' פִּתְגָמָא הָדִין בְּאַרְעָא: יט' וְעֵבֵד יי' יְתַ פִּתְגָמָא הָדִין בְּיוֹמָא דְּבִתְרוּהִי וּמִית כָּל בַּעֲרָא דְּמַצְרָאִי וּמַבְעִירָא דְּבָנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא מִית חֹד: כ' וְשְׁלַח פְּרַעָה וְהָא לֹא מִית מַבְעִירָא דִּישְׂרָאֵל עַד חֹד וְאַתְיָקַר לְבָא דְּפְרַעָה וְלֹא שְׁלַח יְתַ עֲמָא: כ"א וְאָמַר יי' לְמֹשֶׁה וְלֹאֲהֲרֵן סְבוּ לְכוּן מְלִי חוֹפְנִיכוֹן פִּיחַ דִּאתוּנָא וּיְזַרְקֵנְהִי מִשָּׁה לְצִית שְׁמִיא לַעֲיִנֵּי פְרַעָה: כ"ב וְיִהִי לְאַבְקָא עַל כָּל אֶרְעָא דְּמַצְרַיִם

פירוש רשי

שָׁעֲבַר 'הִיָּתָה', וְעַל הָעֵתִיד 'תִּהְיֶה', וְעַל הָעוֹמֵד
'הוּיָה', כְּמוֹ: 'עוֹשֶׂה' 'רוֹצֶה' 'רוֹעֶה': (יו) וְהִפְלָה.
וְהִבְדִּיל: (כא) מְלֵא חֲפָנִיכֶם. יִלְיוּנִי יֵאָשׁ בִּלְעֻז: פִּיחַ
כְּבִשָּׁן. דְּבַר הַנֶּפֶחַ מִן הַנְּחָלִים, עֲמוּמִים הַנִּשְׁרָפִים
בְּכִבְשָׁן, וּבִלְעֻז אוֹלֵבִישׁ: פִּיחַ לְשׁוֹן הַפֶּתַח, שֶׁהָרוּחַ
מִפִּיחַן וּמִפְּרִיחָן: וּזְרָקוּ מִשֶּׁה. וְכֹל דְּבַר הַנִּזְרָק בְּכַת,
אֵינוֹ נִזְרָק אֲלָא בִיד אַחַת. הֲרֵי נֹסִים הִרְבֵּה: אֶחָד –
שֶׁהִחֲזִיק קָמְצוֹ שֶׁל מִשֶּׁה מְלֵא חֲפָנִים – שֶׁלוֹ וְשֶׁל
אַחֶרָה, וְאַחַד – שֶׁהִלָּךְ הָאֵבֶק עַל כָּל אֶרֶץ מִצְרַיִם:

(י) הַתֵּל. כְּמוֹ 'לְהַתֵּל': (יֹא) וַיַּעֲתֵר אֶל ה'. נִתְאַמֵּץ בַּתְּפִלָּה. וְכֵן אִם בָּא לִדְמוֹת 'וַיַּעֲתֵר' הִיָּה יָכוֹל לִדְמוֹת, וּמִשְׁמַע: וַיִּרְבֶּה תְּפִלָּה. וְכִשְׁהוּא אִדְמוֹת בְּלִשׁוֹן 'וַיַּפְעֵל', מִשְׁמַע: וַיִּרְבֶּה לְהַתְּפַלֵּל: (יב) וַיִּסַּר הָעָרֶב. וְלֹא מֵתוּ כְּמוֹ שְׁמֵתוּ הַצִּפְרִדְעִים, שְׁאֵם מֵתוּ הִיָּה לָהֶם הִנָּאָה בַּעֲדוֹת: (יג) גַּם בַּפֶּעַם הַזֹּאת. אִף עַל פִּי שְׁאִמֵּר 'אֲנֹכִי אֲשַׁלַּח אֶתְכֶם' (לַעֲלִיל פֶּסוּק ט) — לֹא קָיָם הַבְּטָחָתוֹ: (טו) מִחֲזִיק בָּם. אוֹחֲזֵ בָם, כְּמוֹ 'וְהַחֲזִיקָה בְּמִבְשָׁיו' (דְּבָרִים כ:טו): (טז) הִנֵּה יָד ה' הוֹיָה. לִשׁוֹן הוּא, כִּי כֵן יֹאמֵר בְּלִשׁוֹן נִקְבָּה עַל

וּ

וַיְהִי עַל-הָאָדָם וְעַל-הַבְּהֵמָה לִשְׁחִין פֶּרֶחַ אֲבַעְבָּעַת בְּכָל-אֶרֶץ

כָּג מִצְרַיִם: וַיִּקְחוּ אֶת-פִּיחַ הַכִּבְשָׁן וַיַּעֲמְדוּ לִפְנֵי פֶרְעָה וַיִּזְרַק אֹתוֹ מִשָּׁה

כִּד הַשְּׁמִימָה וַיְהִי שְׁחִין אֲבַעְבָּעַת פֶּרֶחַ בָּאָדָם וּבַבְּהֵמָה: וְלֹא-יָכִלוּ

הַחֲרָטָמִים לַעֲמֹד לִפְנֵי מִשָּׁה מִפְּנֵי הַשְּׁחִין כִּי-יְהִי הַשְּׁחִין בַּחֲרָטָמָם

כֹּה וּבְכָל-מִצְרַיִם: וַיַּחֲזֹק יְהוָה אֶת-לֵב פֶּרְעָה וְלֹא שָׁמַע אֱלֹהִים כְּאֲשֶׁר דִּבֶּר

כֹּו יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה: וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה הִשְׁכֵּם כֹּב i

בִּבְקָר וְהִתִּיצַב לִפְנֵי פֶרְעָה וְאָמַרְתָּ אֵלָיו כֹּה-אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי הָעִבְרִים

כֹּז שְׁלַח אֶת-עַמִּי וַיַּעֲבֹדֵנִי: כִּי | בַּפֶּעַם הַזֹּאת אֲנִי שֹׁלַח אֶת-כָּל-מַגְפְּלֵי

כֹּח אֶל-לִבְךָ וּבַעֲבֹדֶיךָ וּבַעֲמָךְ בַּעֲבוּר תִּדְעַ כִּי אֵין כָּמֶנִי בְּכָל-הָאָרֶץ: כִּי

עֲתָה שְׁלַחְתִּי אֶת-יָדִי וְאֶף אוֹתְךָ וְאֶת-עַמְּךָ בַּדָּבָר וּתִכָּחַד מִן-הָאָרֶץ:

כֹּט וְאוֹלָם בַּעֲבוּר זֹאת הָעַמְדָּתִיךָ בַּעֲבוּר הָרֹאשֶׁתְּךָ אֶת-כַּחֲתִי וְלִמְעַן סִפּוֹר שְׁמִי

לֵא, לֹא בְּכָל-הָאָרֶץ: עוֹדֶךָ מִסְתּוֹלֵל בְּעַמִּי לְבַלְתִּי שְׁלַחֵם: הַנִּנִּי מִמַּטִּיר כַּעַת שביעי

מִחֵר בְּרֹד כָּבֵד מְאֹד אֲשֶׁר לֹא-יְהִי כִמְהוֹ בַּמִּצְרַיִם לְמִן-הַיּוֹם הַזֶּה

תרגום אונקלוס

ויהי על אנשא ועל בעירא לשחין סגי אבעבועין בכל ארעא דמצרים: כג ונסיבו ית פית דאתונא וקמו קדם פרעה וזרק יתיה משה לצית שמיא ויהוה שחין אבעבועין סגי באנשא ובבעירא: כד ולא יכילו חרשיא למקם קדם משה מן קדם שחנא ארי הוה שחנא בחרשיא ובכל מצראי: כה ותקיף יי ית לבא דפרעה ולא קביל מנהון כמא דמליל יי עם משה: כו ואמר יי למשה אקדים בצפרא ואתעתד קדם פרעה ותימר ליה כדנן אמר יי אלהא דיהודאי שלח ית עמי ויפלחון קדמי: כז ארי בזמנא דהא אנא שלח ית כל מחתי בלבך ובעבדך ובעמך בדיל דתדע ארי לית דכותי בכל ארעא: כח ארי כען קריב קדמי דשלחית פון ית מחת גבורתי ומחית יתך וית עמך במותא ואשתיציתא מן ארעא: כט וברם בדיל דא קיימתך בדיל לאחיותך ית חילי ובדיל דיהוה משתען גבורת שמי בכל ארעא: ל עד כען כבישת ליה לעמי בדיל דלא לשלחותהו: לא האנא מחית בעדנא הדין מחר ברדא תקיף לחדא דלא הוה דכותיה במצרים למן יומא דאשתכללת

פירוש רש"י

לעמי' והוא מגזרת 'מסלה' (במדבר יח:י) דמתרגמינן 'אורח כבישא' ובלעז קלקיר; וכבר פרשתי בסוף 'ויהי מקץ' (בראשית לט:לז) – כל תבה שתחלת יסודה סמ"ך והיא באה לדבר בלשון מתפעל, נותן הת"ו של שמוש באמצע אותיות של עקר, כגון זו, וכגון 'ויסתכל החגב' (קהלת ד:מז) – מגזרת סבל (מלכים ד:ל). 'כי תשתרר עלינו' (במדבר טו:יג) – מגזרת 'שר ונגיד' (דברי הימים כג:לג). וכן 'משתכל הוית' (דניאל ה:כז): (לא) כעת מחר. כעת הזאת למחר; שרט לו שריטה בכתל – למחר כשתגיע חמה לכאן, ירד הברד: הוסדה. שנתסדה; וכל תבה שתחלת יסודה יו"ד כגון 'יסד', 'לד', 'ידע', 'יסר' כשהיא מתפעלת תבא הו"ו במקום היו"ד כמו 'הוסדה', 'הולדה' (תרי עשר, הושע, אי"ד), 'ויודע' (אסתר ב:יח), 'ויולד ליוסף' (בראשית מ:סה), 'בדברים לא יסור עבד' (משלי ח:לב):

(כב) לשחין פרח אבעבועת. כתרגומו 'לשחין סגי אבעבועין', שעל ידו צומחין בהן בועות: שחין. לשון חמימות; והרבה יש בלשון משנה 'שנה שחונה': (כג) באדם ובבהמה. ואם תאמר: מאין היו להם הבהמות, והלא כבר נאמר 'וימת כל מקנה מצרים' (לעיל פסוק יט) – לא נגזרה גזרה אלא על אותן שפשדות בלבד, שנאמר 'במקנהך אשר בשדה' (שם טז), ו'הירא את דבר ה' הכניס את מקנהו אל הבתים' (לקמן לג). כן שנויה במכילתא אצל 'ויקח שש מאות רכב בחור' (לקמן יכט): (כז) את כל מגפתי. למדנו מכאן, שמכת בצורת [ויג בכורות ויג בכורות] שקולה כנגד כל המכות: (כח) כי עתה שלחתי את ידי וגו'. כי אלו רציתי, כשהיתה ידי במקנה שהפיתים בדבר, שלחתייה והפיתי אותך ואת עמך עם הבהמות ותכחד מן הארץ אבל 'בעבור זאת העמדתיך וגו': (ל) עודך מסתולל בעמי. כתרגומו 'כבישת ליה

וארא

וְעַד-עֲתָה: וְעַתָּה שְׁלַח הֵעֵז אֶת-מִקְנֶךָ וְאֵת כָּל-אֲשֶׁר לָךְ בַּשָּׂדֶה
כָּל-הָאָדָם וְהַבְּהֵמָה אֲשֶׁר-יִמְצָא בַשָּׂדֶה וְלֹא יֵאָסֶף הַבֵּיתָה וְיֵרֵד עֲלֵהֶם
הַבָּרָד וּמָתוּ: הִירָא אֶת-דְּבַר יְהוָה מֵעַבְדֵי פְרָעָה הַנִּיס אֶת-עַבְדָּיו
וְאֶת-מִקְנֵהוּ אֶל-הַבְּתִים: וְאֲשֶׁר לֹא-שָׁם לָבוּ אֶל-דְּבַר יְהוָה וַיַּעֲזֹב
אֶת-עַבְדָּיו וְאֶת-מִקְנֵהוּ בַשָּׂדֶה:

וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה נְטֵה אֶת-יְדְךָ עַל-הַשָּׁמַיִם וְיִהְיֶה בָרָד בְּכָל-אֶרֶץ כְּנָעַן
מִצְרַיִם עַל-הָאָדָם וְעַל-הַבְּהֵמָה וְעַל כָּל-עֶשֶׂב הַשָּׂדֶה בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם:
וַיֵּט מֹשֶׁה אֶת-מַטְּהוֹ עַל-הַשָּׁמַיִם וַיְהִי נֹתֵן קֶלֶת וּבָרָד וַתִּהְלַךְ-אֵשׁ
אֶרֶצָה וַיִּמָּטֵר יְהוָה בָּרָד עַל-אֶרֶץ מִצְרַיִם: וְיִהְיֶה בָרָד וְאֵשׁ מִתְּלַקַּחַת
בְּתוֹךְ הַבָּרָד כִּבְד מְאֹד אֲשֶׁר לֹא-הָיָה כִּמְהוּ בְּכָל-אֶרֶץ מִצְרַיִם מֵאִז הָיְתָה
לְגֹוִי: וַיֵּךְ הַבָּרָד בְּכָל-אֶרֶץ מִצְרַיִם אֵת כָּל-אֲשֶׁר בַּשָּׂדֶה מֵאָדָם
וְעַד-בְּהֵמָה וְאֵת כָּל-עֶשֶׂב הַשָּׂדֶה הִכָּה הַבָּרָד וְאֶת-כָּל-עֵץ הַשָּׂדֶה שִׁבַּר:
לֹט, מִן רֶק בְּאֶרֶץ גִּשְׁן אֲשֶׁר-שָׁם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא הָיָה בָרָד: וַיִּשְׁלַח פְּרָעָה וַיִּקְרָא
לְמֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם חֲטָאִיתִי הַפֶּעַם יְהוָה הִצִּידִיק וְאֲנִי וְעַמִּי
מֵא הָרָשָׁעִים: הִעֲתִירוּ אֶל-יְהוָה וְרַב מֵהֵיט קֶלֶת אֱלֹהִים וּבָרָד וְאֲשִׁלַּח
מִב אֶתְכֶם וְלֹא תִסָּפֹן לַעֲמֹד: וַיֹּאמֶר אֵלָיו מֹשֶׁה כִּצַּאתִי אֶת-הָעִיר אֶפְרַיִם
אֶת-כָּפִי אֶל-יְהוָה הַקְּלוֹת יַחְדָּלוֹן וְהַבָּרָד לֹא יִהְיֶה-עוֹד לְמַעַן תִּדַּע כִּי

תרגום אונקלוס

וְעַד כַּעַן: לֹא וְכַעַן שְׁלַח כְּנוֹשׁ יֵת בַּעֲרִיךָ וְיֵת כָּל דָּלְךָ בַּחֲקָלָא כָּל אִנְשָׁא וּבַעֲרִיא דִּישְׁתַּכַּח בַּחֲקָלָא
וְלֹא יִתְכַנֵּשׁ לְבֵיתָא וְיִיחֻת עֲלֵיהוֹן בְּרָדָא וַיִּמּוּתוּן: לֹא דִּדְחִיל מִפְתַּגְמָא דִּי מֵעַבְדֵי פְרָעָה כְּנוֹשׁ יֵת עַבְדוּהִי
וְיֵת בַּעֲרִיָּה לְבֵיתָא: לֹא וְדִלָּא שׁוּי לְבִיָּה לְפִתְגָמָא דִּי שִׁבַּק יֵת עַבְדוּהִי וְיֵת בַּעֲרִיָּה בַּחֲקָלָא: לֹא וַאֲמַר יֵי לְמֹשֶׁה
אֲרִים יֵת יָדְךָ עַל צִית שְׁמִיא וְיִהְיֶה בְרָדָא בְּכָל אֶרֶצָא דְּמִצְרַיִם עַל אִנְשָׁא וְעַל בַּעֲרִיא וְעַל כָּל עֶסְבָּא דְּחֲקָלָא בְּאֶרֶצָא
דְּמִצְרַיִם: לֹא וְאֲרִים מֹשֶׁה יֵת חוּטְרִיָּה עַל צִית שְׁמִיא וְיֵי יֵהָב קִלִּין וּבָרָד וּמִהֲלִכָא אִישְׁתָּא עַל אֶרֶצָא וַאֲמַטֵּר יֵי
בְרָדָא עַל אֶרֶצָא דְּמִצְרַיִם: לֹא וְהוּהָ בְרָדָא וְאִישְׁתָּא מִשְׁתַּלְהָבָא בְּגוּ בְרָדָא תַקִּיף לַחְדָּא דִּלָּא הוּהָ דְּכּוּתִיָּה בְּכָל אֶרֶצָא
דְּמִצְרַיִם מַעֲדָן דְּהוֹת לַעַם: לֹא וּמִחָא בְרָדָא בְּכָל אֶרֶצָא דְּמִצְרַיִם יֵת כָּל דְּבַחֲקָלָא מֵאִנְשָׁא וְעַד בַּעֲרִיא וְיֵת
כָּל עֶסְבָּא דְּחֲקָלָא מִחָא בְרָדָא וְיֵת כָּל אִילָנֵי חֲקָלָא תַבֵּר: לֹט לַחְדוּד בְּאֶרֶצָא דְּגִשְׁן דְּתַמֵּן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא הוּהָ בְרָדָא:
מִ וְשִׁלַּח פְּרָעָה וַקְרָא לְמֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן וַאֲמַר לְהוֹן חֲבִית זִמְנָא הָדָא יֵי זַכָּאָה וְאִנָּא וְעַמִּי חֲיִיבִין: מֵא צִלוּ קָדָם יֵי
וְסָגִי קְדָמוּהִי רוּחַ דִּלָּא יְהוֹן עֲלָנָא קִלִּין דְּלוּט כְּאִלִּין מִן קָדָם יֵי וּבָרָד וְאֲשִׁלַּח יִתְכוּן וְלֹא תִסָּפֹן לַאֲתַעֲכָבָא:
מִב וַאֲמַר לִיָּה מֹשֶׁה כְּמִפְקֵי יֵת קִרְתָּא אֶפְרוֹס יֵת יְדֵי בְצִלוּ קָדָם יֵי קִלָּא יִתְמַנְעוּן וּבְרָדָא לֹא יִהְיֶה עוֹד בְּדִיל דְּתִדַּע אֲרִי
פִּירוּשׁ רִשִּׁי

(לֹב) שְׁלַח הֵעֵז. כְּתַרְגוּמוֹ 'שְׁלַח כְּנוֹשׁ'. וְכֵן 'יִשְׁבִּי
הַגְּבִים הָעִיזוּ' (ישעיה ד:מו), 'הֵעֵזוּ בְּנֵי בְנִימֵן' (ירמיה
ג:לב): וְלֹא יֵאָסֶף הַבֵּיתָה. לְשׁוֹן הַכְּנָסָה הוּא:
(לֹג) הַנִּיס. הַבְּרִית, לְשׁוֹן 'וַיִּנָּס' (לעיל ב:כה):
(לֹה) עַל הַשָּׁמַיִם. לְצַד הַשָּׁמַיִם; וּמִדְרַשׁ אֲגָדָה:
הַגְּבִיָּהוּ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמֹשֶׁה לְמַעְלָה מִן

מדרש רבי תנחומא מקשר בין מכת הערוב הפותחת את סדר ו ובין הנבואה שבהפטרותו: "וְכָל מְכוֹת שֶׁהִבִּיא
הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עַל הַמִּצְרַיִים בְּמִצְרַיִם, הוּא עֲתִיד לְהִבִּיא עַל אָדָם... בְּמִצְרַיִם- הִכָּה בָדָם. בְּאָדָם- וְנִתְחַל מוֹפְתִים
בְּשָׁמַיִם וּבְאֶרֶץ דָּם וְאֵשׁ וְגו', הַשֶּׁמֶשׁ יִהְיֶה לְחֹשֶׁךְ וְהַיָּרֵחַ לְדָם' (הפסטר סדר ה'). בְּמִצְרַיִם- עָרֹב. וּבְאָדָם- 'וַיִּרְשׁוּהָ
קָאָת וּקְפֹד וַיִּנְשׁוּף וַעֲרָב יִשְׁכְּנוּ-בָה' (פתיחת הפסטר סדר ו).
הנבואה מסיימת בגאולת ישראל ופדויו ה' יִשְׁבֹּן
וּבָאוּ צִיּוֹן בְּרִנָּה וְשִׁמְחַת עוֹלָם עַל-רַאשֵׁם שִׁשְׁוֹן וְשִׁמְחָה יִשְׁיִגוּ וְנָסוּ יִגְוֹן וְנִנְחָה: (הפסטר סדר ו בישעיה יג:לח-יד:א).

ו מִגְּלִי הַיהוָה הָאָרֶץ; וְאַתָּה וְעַבְדֶּיךָ יֹדְעֵתִי כִּי טָרַם תִּירְאוֹן מִפָּנַי יְהוָה אֱלֹהֵים:
מז, מה והַפִּשְׁטָה וְהַשְׁעָרָה נִכְתָּה כִּי הַשְׁעָרָה אָכִיב וְהַפִּשְׁטָה גִּבְעַל: וְהַחֲטָה
מו' וְהַכֶּסֶּמֶת לֹא נָכוּ כִּי אֶפִּילַת הַנָּה: וַיֵּצֵא מֹשֶׁה מֵעַם פְּרָעָה אֶת-הָעִיר
וַיִּפְרֹשׂ כִּפְיוֹ אֶל-יְהוָה וַיַּחְדְּלוּ הַקְּלוֹת וְהַבָּרָד וּמָטָר לֹא-נָתַד אֶרְצָה:
מז וַיֵּרָא פְּרָעָה כִּי-חָדַל הַמָּטָר וְהַבָּרָד וְהַקְּלוֹת וַיִּסָּף לַחֲטָא וַיִּכְבַּד לְבוֹ הוּא
מה וְעַבְדָּיו: וַיַּחֲזֹק לֵב פְּרָעָה וְלֹא שָׁלַח אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כְּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה
בִּיד-מֹשֶׁה:

תרגום אונקלוס

דיי ארעא: מג ואת ועבדך ידענא ארי עד כען לא אתפנעתון מן קדם יי אלהים: מו וכתנא וסערי לקו ארי סעריא אביב וכתנא גבעולין: מה וחטיא וכונתיא לא לקאה ארי אפלתא אנין: מז ונפק משה מלות פרעה ית קרתא ופרס ידוהי בצלו קדם יי ואתמנעו קליא וברדא ומטרא דהוה נחית לא מטא ארעא: מנ וחזא פרעה ארי אתמנע מטרא וברדא וקליא ואוסיף למחטי ויקריה ללביה הוא ועבדוהי: מח ואתקף לבא דפרעה ולא שלח ית בני ישראל כמא דמליל יי בידא דמשה:

פירוש רשי

(מג) טַרַם תִּירָאוּן. עֲדִין לֹא תִירָאוּן; וְכֵן כָּל
 'טַרַם' שֶׁבִּמְקָרָא 'עֲדִין לֹא' הוּא וְאִינוּ לְשׁוֹן 'קָדַם'.
 טַרַם יִשְׁכְּבוּ' (בראשית טז:ז) – 'עַד לֹא שְׁכִיבוּ'.
 'טַרַם יִצְמַח' (שם ב:ב) – 'עַד לֹא יִצְמַח'; אִף זֶה בֶּן
 הוּא: יִדְעָתִי כִּי עֲדִין אֵינְכֶם יֵרְאִים, וּמִשְׁתַּהֲיָה
 הָרוּחָה תַעֲמִדוּ בְּקִלְקוּלְכֶם: (מל' וּהַפְשַׁתָּה וְהַשְׁעֵרָה
 גִּפְתָּה. נִשְׁבְּרָה. לְשׁוֹן 'פָּרַעַה נָכָה' (מלכים לז:ה),
 'נִכְאִים' (ישעיה יג:ג), וְכֵן 'לֹא נָכוּ' (לקמן פסוק מה);
 וְלֹא יִתְכֵן לְפָרְשָׁה לְשׁוֹן הַפָּאָה, שְׁאִין נו"ן בְּמָקוֹם
 ה"א לְפָרֶשׁ 'נִפְתָּה' כְּמוֹ 'הִכְתָּה', 'נָכוּ' כְּמוֹ 'הָכוּ',
 אֲלֵא הַנוּ"ן שֶׁרֶשׁ בַּתְּכָה וְהָרִי הוּא מַגְזֵרֶת
 וְשִׁפּוֹ עֲצָמָתָיו' (איוב ו:קכו): כִּי הַשְׁעֵרָה אָבִיב. כָּבֵר
 בָּכָרָה וְעוֹמֶדֶת בְּקִשְׁיָה, וְנִשְׁתַּבְּרוּ וְנִפְלּוּ; וְכֵן
 הַפְשַׁתָּה גִדְלָה כָּבֵר, וְהַקְשָׁה לַעֲמֹד בְּגִבְעוּלָיָה:
 הַשְׁעֵרָה אָבִיב. עֲמִידָה בְּאִפְיָה, לְשׁוֹן 'בְּאִפֵּי הַנַּחֲלִ'

מפתח סדרי התנך

מפורסמים דברי רבי יהודה שנתן סימנים בעשרת המכות: דָּצָן עֹדֵשׁ בְּאֶחָב. חלוקת הסדרים קיבצה את עשרת המכות באופן שונה. [ומתוך הנחה שהחלוקה לסדרים קדמה לזמנו של רבי יהודה, יתכן וזהו חידושו בראשי התיבות, בחלוקתו את המכות לשלוש קבוצות]

סדר ה' בחומש שמות מכיל את מכות ד'צ"ך, כשיטת רבי יהודה. אך סדר ו' מכיל את ע'דש"ב וסדר ז' כולל רק את א"ח

מכת בכורות לא יכולה להיות כלולה בסדר i. חמש פרשות, כז'–לא', הכוללות שלושים ושמונה פסוקים מפרידות בין מכת החושך ומכת בכורות. איחודן בסדר אחד היה מצרף את סדרים i, ח, ט' לסדר אחד עם תשעים פסוקים.

אך צריך עיון מדוע מכת ברד נותקה מהארבה והחושך וצורפה לערוב, לדבר ולשחין? התשובה אינה יכולה להיות אורכי הסדרים, מכיוון שצירוף ברד ל-אח יגרום לשינוי של שלושה פסוקים בלבד במספר הפסוקים שבסדרים אלו. הצעתי היא לבחון את המיוחד שבפתיחת מכת הארבה שנקבעה כראש סדר.

ההקדמה למכת ארבה יחודית היא בין כל המכות. בהקדמה זו מסביר הקדוש ברוך הוא את שתי הסיבות לנתינת עשרת המכות:

למען שתי אתתי אלה בקרבן.

וּלְמַעַן תִּסְפָּר⁹ בְּאוֹנֵי בְנֶךָ וּבֶן-בְּנֶךָ אֶת אֲשֶׁר הִתְעַלְלֹתִי בְּמִצְרַיִם וְאֶת-אֶתְנִי אֲשֶׁר-שָׁמַתִּי בָם.

כשהיעד הוא וידעתם כי-אני ה'.

ידיעת ה' היא תכלית הבריאה, כדברי הנביא ירמיה בפסוק שנבחר לראש סדר ו' שם:

כִּי אִם־בְּזֹאת יִתְהַלֵּל הַמֶּתְהַלֵּל הַשֹּׁפֵל וְיִדַּע אוֹתִי כִּי אֲנִי ה' עֲשֵׂה חֶסֶד מִשְׁפָּט וְצִדְקָה בָּאָרֶץ כִּי־בָאֵלָה חִפְצָתִי נֹאמְרָה'.

יז	יב	התימנים מתחילים כאן:	וְלֹא־יְהִיָּה עוֹד לְבֵית יִשְׂרָאֵל סֵלֹן
			מִמָּאִיר וְקוֹץ מִכָּאֵב מִכָּל סְבִיבֹתָם הַשְּׂאֲטִים אוֹתָם וַיֵּדְעוּ כִּי אֲנִי
			אֲדֹנִי יְהוָה: פ
יג		הספרדים והאשכנזים מתחילים כאן	כֹּה־אָמַר אֲדֹנִי יְהוָה בְּקִבְצִי אֶת־בֵּית יִשְׂרָאֵל מִן־הָעַמִּים אֲשֶׁר קיז
			נִפְצוּ בָם וְנִקְדַּשְׁתִּי בָם לְעִנְיֵי הַגּוֹיִם וַיָּשׁוּבוּ עַל־אֲדָמָתָם אֲשֶׁר נָתַתִּי
יד			לְעַבְדִּי לִיעֲקֹב: וַיָּשׁוּבוּ עָלֶיהָ לְבִטָּח וּבָנוּ בָתִּים וְנִטְעוּ כְרָמִים וַיָּשׁוּבוּ
			לְבִטָּח בַּעֲשׂוֹתִי שְׂפָטִים בְּכָל הַשְּׂאֲטִים אֹתָם מִסְבִּיבוֹתָם וַיֵּדְעוּ כִּי
			אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם: פ
טו			בַּשָּׁנָה הָעֲשָׂרִית בַּעֲשָׂרִי בַּשָּׁנִים עֲשָׂר לַחֹדֶשׁ הִיא דְּבַר־יְהוָה אֵלַי קיז
טז			לֵאמֹר: בֶּן־אָדָם שִׁים פָּנֶיךָ עַל־פְּרֹעָה מֶלֶךְ מִצְרַיִם וְהִנָּבֵא עָלָיו
יז			וְעַל־מִצְרַיִם כָּלָה: דַּבֵּר וְאָמַרְתָּ כֹּה־אָמַר אֲדֹנִי יְהוָה הִנְנִי עָלֶיךָ
			פְּרֹעָה מֶלֶךְ־מִצְרַיִם הַתֵּנִים הַגְּדוֹל הָרֹבֵץ בְּתוֹךְ יֶאֱרֹי אֲשֶׁר אָמַר
יח			לִי יֶאֱרִי וְאֲנִי עֲשִׂיתִנִּי: וְנָתַתִּי חַחִים [חַחִים] בְּלִחְיֶיךָ וְהִדְבַקְתִּי
			דָּגַת־יֶאֱרִי בְּקִשְׁקֹשְׁתֶיךָ וְהַעֲלִיתִיךָ מִתּוֹךְ יֶאֱרִי וְאֵת כָּל־דָּגַת
יט			יֶאֱרִי בְּקִשְׁקֹשְׁתֶיךָ תִּדְבֹּק: וְנִטְשְׁתִּיךָ הַמִּדְבָּרָה אוֹתָךְ וְאֵת
			כָּל־דָּגַת יֶאֱרִי עַל־פְּנֵי הַשָּׂדֶה תִּפּוֹל לֹא תִאָּסֵף וְלֹא תִקָּבֵץ לְחַיַּת
כ			הָאָרֶץ וְלַעוֹף הַשָּׁמַיִם נָתַתִּיךָ לְאֹכְלָהּ: וַיֵּדְעוּ כָּל־יֹשְׁבֵי מִצְרַיִם כִּי
כא			אֲנִי יְהוָה יַעַן הָיוּתָם מִשְׁעַנֶּת קִנָּה לְבֵית יִשְׂרָאֵל: בְּתַפְשָׁם בָּךְ
			בַּכֹּף [בַּכָּף] תִּרְוֹץ וּבִקְעַת לָהֶם כָּל־כֹּתֶךָ וּבִהֲשָׁעָנָם עָלֶיךָ תִּשָּׁבֵר
כב			וְהָעַמֻּדֹת לָהֶם כָּל־מִתְנִים: פ לָכֵן כֹּה אָמַר אֲדֹנִי קיח
כג			יְהוָה הִנְנִי מֵבִיא עָלֶיךָ חֶרֶב וְהִכְרַתִּי מִמֶּךָ אָדָם וּבְהֵמָה: וְהִיְתָה
			אֶרֶץ־מִצְרַיִם לְשִׁמְמָה וְחִרְבָּה וַיֵּדְעוּ כִּי־אֲנִי יְהוָה יַעַן אָמַר יֶאֱרִי לִי
כד			וְאֲנִי עֲשִׂיתִי: לָכֵן הִנְנִי אֵלֶיךָ וְאֶל־יֶאֱרִי וְנָתַתִּי אֶת־אֶרֶץ מִצְרַיִם
כה			לְחִרְבוֹת חֶרֶב שְׁמָמָה מִמֶּגְדֹּל סוּנָה וְעַד־גְּבוּל כּוּשׁ: לֹא תַעֲבֹר־בָּהּ
			רִגְלֵי אָדָם וּרְגְלֵי בְהֵמָה לֹא תַעֲבֹר־בָּהּ וְלֹא תִשָּׁב אַרְבָּעִים שָׁנָה:
כו			וְנָתַתִּי אֶת־אֶרֶץ מִצְרַיִם שְׁמָמָה בְּתוֹךְ אֶרְצוֹת נִשְׁמוֹת וְעַרְיָה בְּתוֹךְ
			עָרִים מִחִרְבוֹת תִּהְיֶינָּה שְׁמָמָה אַרְבָּעִים שָׁנָה וְהִפְצַתִּי אֶת־מִצְרַיִם
כז			בְּגוֹלִים וְזָרִיתִים בְּאֶרְצוֹת: פ כִּי כֹה אָמַר אֲדֹנִי קיט
			יְהוָה מִקֵּץ אַרְבָּעִים שָׁנָה אֶקְבֹּץ אֶת־מִצְרַיִם מִן־הָעַמִּים אֲשֶׁר־נִפְצוּ
כח			שָׁמָּה: וְשִׁבַּתִּי אֶת־שְׁבוֹת מִצְרַיִם וְהִשְׁבַּתִּי אֹתָם אֶרֶץ פְּתוּרוֹם

יז כט על־אַרְץ מְכֹרֶתָם וְהָיוּ שָׁם מַמְלָכָה שְׁפִלָּה: מִן־הַמַּמְלָכוֹת תִּהְיֶה
 שְׁפִלָּה וְלֹא־תִתְנַשֵּׂא עוֹד עַל־הַגּוֹיִם וְהַמַּעֲטָתִים לְבִלְתִּי רִדּוֹת
 ל בְּגוֹיִם: וְלֹא יִהְיֶה־עוֹד לְבֵית יִשְׂרָאֵל לְמִבְטָח מִזְכִּיר עוֹן בַּפְּנוּתָם
 אַחֲרֵיהֶם וַיֵּדְעוּ כִּי אֲנִי אֲדֹנֵי יְהוָה: פ
 לא וַיְהִי בַּעֲשָׂרִים וְשֶׁבַע שָׁנָה בְּרֹאשׁוֹן בְּאַחַד לַחֹדֶשׁ הָיָה דְּבַר־יְהוָה ק
 לב אֵלַי לֵאמֹר: בֶּן־אָדָם נְבוּכַדְרֶאצַּר מֶלֶךְ־בָּבֶל הָעֶבֶד אֶת־חִילוֹ עֲבָדָה
 גְּדוּלָּה אֶל־צֹר כָּל־רֹאשׁ מִקְרָח וְכָל־פֶּתַח מְרוּטָה וְשָׁכַר לֹא־הָיָה לוֹ
 לג וּלְחִילוֹ מִצֹּר עַל־הָעֲבָדָה אֲשֶׁר־עָבַד עָלֶיהָ: ט
 כה אָמַר אֲדֹנֵי יְהוָה הִנֵּנִי נֹתֵן לְנְבוּכַדְרֶאצַּר מֶלֶךְ־בָּבֶל אֶת־אַרְץ
 מִצְרַיִם וְנִשְׂאָהּ מִנָּה וְשָׁלַל שְׁלָלָהּ וּבָנָז בָּזָה וְהִיתָה שָׁכָר לְחִילוֹ:
 לד פְּעֻלָּתוֹ אֲשֶׁר־עָבַד בָּהּ נִתַּתִּי לוֹ אֶת־אַרְץ מִצְרַיִם אֲשֶׁר עָשׂוּ לִי נֹאֵם
 יח אֲדֹנֵי יְהוָה: בַּיּוֹם הַהוּא אֶצְמִיחַ קֶרֶן לְבֵית יִשְׂרָאֵל וְלִךְ אֶתֵּן
 פְּתִחוֹן־פֶּה בְּתוֹכָם וַיֵּדְעוּ כִּי־אֲנִי יְהוָה: פ